

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Кафедра туризму географічного факультету

ЧЕРВОНОГРАДСЬКА РАЙОННА РАДА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«ВОДНИЙ ТУРИЗМ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД»

Матеріали

наукової конференції з міжнародною участю

присвяченої 360-річчю

Львівського національного університету імені Івана Франка

Львів

16 квітня 2021 р.

Львів – 2021

УДК 338.48(4)

Вод 62

Рекомендовано до друку Вченою Радою географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 3 від 21 квітня 2021 р.)

Рецензенти:

Мальська М.П. - д-р екон. наук, професор;

Біланюк В.І., Каднічанський Д.А., Гамкало М.З., Романів П.В.,

Безручко Л. С., Манько А. М. - канд. геогр. наук, доценти.

Водний туризм: національний та міжнародний досвід / Матеріали наукової конференції з міжнародною участю. – Львів : ФОП Корпан Б. І., 2021. – 84 с. : рис., табл.. – Бібліогр. в кінці статей

Матеріали наукової конференції охоплюють особливості реалізації державної політики в галузі туризму, зокрема реалізації програм транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна; розробки туристичного продукту, просторового поширення туристичних ресурсів, історії розвитку водного туризму, стану знакування водних маршрутів, якості поверхневих вод басейнів Західного Бугу та Прип'яті.

Авторами збірника є провідні науковці України, Польщі та Білорусі.

Автори опублікованих матеріалів відповідають за точність наведених фактів, цитат, власних імен, статистичних матеріалів та інших відомостей. Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

© ЛНУ імені Івана Франка, 2021

© Автори статей, 2021

ЗМІСТ

<i>Альтгайм Любов, Бордун Ореста</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПОЄДНАННЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	5
<i>Боднар Софія</i> ГЕОГРАФІЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ БАЛТІЇ.....	9
<i>Гаврилюк Віталій, Романів Павло</i> ІНФРАСТРУКТУРА ДЛЯ ПОТРЕБ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ	12
<i>Гамкало Михайло</i> ЗАБРУДНЕННЯ ВОД БАСЕЙНУ ЗАХІДНОГО БУГУ, ЯК ЛІМІТУЮЧИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ	16
<i>Гаталяк Оксана, Ганич Наталія, Білоус Софія</i> ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ ТУРИСТІВ У ВОДНОМУ ТУРИЗМІ.....	20
<i>Грицишин Анна, Нерета Вікторія</i> ПОЄДНАННЯ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТА ВІТРИЛЬНОГО ТУРИЗМУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	24
<i>Зінько Юрій, Мальська Марта, Околович Ірина</i> СІЛЬСЬКИЙ І ВОДНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ	29
<i>Кандибка Олександра</i> МАСОВІ ЗАХОДИ З ВОДНОГО ТУРИЗМУ В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ	34
<i>Койнова Ірина</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	38
<i>Савранський Євген, Колотуха Олександр</i> МІСЬКИЙ ВОДНИЙ ТУРИЗМ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ	42
<i>Белы Канстанцін, Люкевіч Уладзімер</i> ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВІЦЦЯ ВОДНАГА ТУРЫЗМУ Ў БРЭСЦКІМ РЭГІЁНЕ	47
<i>Манько Андрій, Пишибилка Аркадіуш</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СПЛАВІВ РІЧКОЮ ДНІСТЕР	51
<i>Манько Андрій, Дар'я Самусь</i> ВОДНИЙ ТУРИЗМ НА РІЧЦІ ДНІСТЕР	54
<i>Пасека Станіслава, Красномовець Вікторія</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	57
<i>Порицький Андрій, Крук Галина</i> «ЄДНАЄ НАС БУГ – УТВОРЕННЯ ДВОХ ТРАНСКОРДОННИХ БАЙДАРКОВИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ» (BUG UNITES US)	60
<i>Романів Андрій, Токар Олексій</i> МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДНИХ СПЛАВІВ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ГОРИНЬ	63
<i>Романів Павло</i> ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У МЕЖАХ ЖУРАВНЕНСЬКОЇ ОТГ	66

<i>Самусь Дар'я, Манько Андрій</i> ВІДПОЧИНОК НА РІЧКАХ ТА ОЗЕРАХ УКРАЇНИ	72
<i>Сащук Олександр, Веремчук Віталій</i> ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПРИП'ЯТЬ-СТОХІД».....	73
<i>Шпак Христина, Гамкало Михайло</i> РОЗВИТОК АКТИВНОГО ТУРИЗМУ В РАХІВСЬКОМУ РАЙОНІ	76
<i>Каднічанський Дмитро</i> СПЛАВ НА ЧОВНАХ МОНОКСИЛАХ РІКОЮ УДАЙ	80

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПОЄДНАННЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Любов Альтгайм

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна*

Ореста Бордун

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна*

Водний туризм – вид туризму, при якому відпочинок здійснюється на воді із використанням байдарок, човнів, катамаранів, теплоходів та інших плавальних засобів. У Тернопільській області, зокрема, так як і в Україні, загалом, наявна досить густа річкова мережа та значна кількість річок, придатних для проведення водних туристичних подорожей у поєднанні із екскурсійними послугами як на розбірних, так і на надувних плавзасобах різних класів. Через різноманітність ландшафтів ці річки відрізняються між собою за похилом русла, характером течії, наявністю та складністю перешкод, сезонним режимом тощо. У Тернопільській області, головним чином, наявні річки за туристично-спортивною складністю двох груп – ріки низовин і ріки височин.

На сьогодні водний туризм як і в Україні, так і в області розвивається у межах рекреаційного, спортивного та екстремального в залежності від мети, неорганізованого та організованого, (самодіяльний та плановий) в залежності від організаційних основ.

У межах вітчизняної туристичної галузі чітко визначився окремий вид діяльності, – оздоровчо-спортивний туризм. Організаційними та методичними центрами розвитку оздоровчо-спортивного туризму є туристичні клуби та секції. У Тернопільській області таким є Обласний спортивно-туристичний клуб у м. Тернопіль. Враховуючи проблеми, із якими зіткнувся у своєму розвитку активний туризм в останні десятиріччя, покращенням ситуації активно переймається також Федерація спортивного туризму України. Вона спрямовує свої зусилля на розвиток різноманітних видів спортивного туризму, серед їх переліку є і водний туризм. Сьогодні активний туризм не тільки вийшов із кризової фази у своєму

розвитку, а й став визнаним видом відпочинку і у регіонах, і взагалі в Україні. Перспективне майбутнє в Україні мають сплави на річках спеціальними плавзасобами, вони можуть широко використовуватись і під час надання екскурсійних послуг у межах екскурсійних маршрутів і турів.

Однак, незважаючи на великі потенційні можливості, водний туризм в області все ж розвинений недостатньо. Серед актуальних проблем його розвитку: недостатнє рекламно-інформаційне забезпечення; слабка управлінська культура туризму; недостатньо висока якість послуг та невідповідність матеріальної бази і якості послуг міжнародним вимогам та інші. Також потрібно враховувати, що водний туризм (подорож) вимагає від учасників, перш за все, гарного знання свого судна, вміння управляти ним. Керівник повинен мати досвід керівництва водним туризмом того ж різновиду (пліт, катамаран або гребні судна).

Водні подорожі на річках області можна здійснювати на шлюпках, прогулянкових човнах, розбірних байдарках, плотах, катамаранах, прогулянкових катерах. Найбільш прийнятні для подорожей розбірні байдарки і катамарани. Вони достатньо стійкі, мають добру місткість та задовільні ходові якості, невелику вагу, легко перевозяться на транспорті, зручні для плавання на річках різної складності, прості у ремонті та обслуговуванні. Їх всі можна використовувати на водних туристичних маршрутах у Тернопільській області під час сплавів річками.

Активно поєднуються водні маршрути із екскурсійними на річці Дністер, де вздовж її русла розташовуються різноманітні цікаві тематичні екскурсійні об'єкти: НПП, ботанічні та ландшафтні заказники, геологічні відслонення, скелі, водоспади та історико-архітектурні об'єкти. Унікальною пам'яткою природи, яку найкраще спостерігати та досліджувати за допомогою водних екскурсійних маршрутів, є *Дністерський каньйон* – один із найбільших у Європі. Це геологічний музей під відкритим небом, унікальний геолого-геоморфологічний об'єкт. Подекуди у каньйоні збереглися степові та скельні ландшафти. Каньйон починається західніше с. Нижнів біля с. Довге Івано-Франківської області унікальним відслоненням юрського періоду, і простягається через Хмельницьку область найбільшим у світі відслоненням силурійських порід.

Водні сплави, здебільшого, розпочинаються у с. Нижнів та продовжуються за течією Дністра за бажанням групи. Наймальовничіший відтинок каньйону вважають між гирлами р. Золота Липа і р. Збруч. Досліджувана територія відома унікальними травертиновими скелями. Травертинові скелі перебувають під охороною – скелі зі сірувато-жовтого травертину (вапнякового туфу) із натічними формами кальциту на поверхні. У нішах скель і конусах виносу знайдено кості десятків видів тварин голоценового віку (дрібних ссавців, птахів, земноводних, плазунів), що мають велику наукову цінність, зокрема, для палеонтологічних досліджень.

Іншим варіантом водного маршруту є сплав р. Дністер із с. Окопів вниз за течією до Бакотської затоки. Екскурсійними об'єктами показу із води буде Хотинецький замок та геологічні відслонення у с. Устя, с. Велика Слобідка, с. Врублівцях, де розташована туристична база “Ксенія”, що володіє плавзасобами. На маршруті побачимо також Субіцький скельний монастир у с. Субіч. Кінцева точка маршруту – Бакотська затока. На території затоки можна розбити табір і провести кілька днів, досліджуючи геологічні та релігійні пам'ятки. До найвідоміших стародавніх пам'яток належить *Бакотський монастир*. Він знаходиться за 3 км на захід від с. Гораївка Кам'янець-Подільського району Хмельницької області. Розмістився монастир у центральній частині Білої гори. Виникнення цього монастиря пов'язане з існуванням у середньовіччі міста Бакота, яке розташоване на лівому березі Дністра. У XII–XIII ст. це місто було адміністративним і культурним центром Поділля. Першу згадку про Бакотський монастир знайдено у “Літописі великих князів Литовських” (XIV ст.). Упродовж років монастир існував, з часом про нього забули, залишилися лише легенди та перекази. Пошуки монастиря 1883 року розпочав професор Володимир Антонович. Спустившись із Білої гори, він розвідав верхню частину монастиря. Бакотський Свято-Михайлівський скельний монастир розкопали, 1893 року його освятив отець Димитрій. Монастир став місцем паломництва, як і Почаївський. У той час, коли встановлено державний кордон рікою Дністер між Україною та Румунією, прикордонний режим припинив паломництво до 1940 року – поки кордон не повернувся на річку Прут. Упродовж 1941–1961 рр. монастир діяв як храм. Згодом його закрили атеїсти. Дерев'яні конструкції монастиря спалили, матеріальні цінності скинули у

Дністер. Лише із 1993 року почали відродження духовного служіння у Бакотському монастирі (Винокур І. С., Горішний П. А., 1994). Щороку на Свято Маковея або на перший Спас (14 серпня) у монастир приїздить велика кількість віруючих на святкові богослужіння. Бакотський скельний монастир, розташований в урочищі Монастирище на мальовничому березі Дністра, має чимале історико-культурне значення. Мальовнича природа національного природного парку “Подільські Товтри”, на території якого знаходиться Бакота, приваблює тисячі паломників та туристів. Останніми роками Бакота перетворилася на місце масового паломництва. У монастирі є три джерела дуже смачної та чистої води, температура якої протягом всього року не піднімається вище 8–12 °С.

Потрібно не забувати, що не всі річки у Тернопільській області придатні для водних подорожей: дрібні – бувають мілинами, камінням, заростями, завалами, низькими мостами, греблями на воді.

Список використаних джерел:

1. Альтгайм Л., Бордун О. Використання геолого-геоморфологічних об’єктів Подільського Придністер’я в екскурсійній діяльності. / Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: Збірник наук.праць. – Вип. 1(11)., 2020 – С. 230–249.
2. Альтгайм Л.Б., Глушкова М. Соціологічне дослідження водного туризму як одного із перспективних напрямків туризму // Туризм сучасності: проблеми та перспективи: збірник праць І Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції молодих вчених (м. Тернопіль, 30 травня 2017р.). - Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. - С. 12-20.
3. Альтгайм Л.Б. Особливості поєднання екстремальних видів туризму із екскурсійними послугами // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної та екологічної науки”, присвячено 25-річчю відкриття спеціальності “Екологія” у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка 7-8 травня 2019 року, м. Тернопіль, СМП “Тайп”, 2019., С.179-184.
4. Бордун О., Гамкало М. Водний туризм – перспективний напрямок туризму Придністер’я / О. Бордун, М. Гамкало // Туристичні ресурси як чинник розвитку території Дністровського каньйону : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Тернопіль : Вид. центр Тернопільського університету ім. В. Гнатюка, 2012. – С.179-184.

ГЕОГРАФІЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ БАЛТІЇ

Софія Боднар

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Країни Східної Балтії – розвинені урбанізовані країни Європи, частка послуг у структурі ВВП яких займає понад 60%, тому внутрішній та міжнародний туризм активно розвивається у цих країнах. Перспективним є розвиток водного туризму, адже вдале розташування на березі Балтійського моря, густа річкова мережа, сприятливий клімат дозволяють популяризувати цей вид туризму як серед внутрішніх туристів, так і за межами країн. Привабливість водного туризму зростає з року в рік, тому що це хороша можливість поєднати активний відпочинок із оздоровленням організму. Однією із переваг цього виду туризму є його доступність.

У країнах Балтії, а саме: Литві, Латвії та Естонії – водний туризм є пріоритетним видом. Це зумовлено, насамперед, значними водними ресурсами. Так, у Латвії придатні близько 80-ти рік. Латвійські ріки мають повільну течію і підходять для туристів з невеликим досвідом, однак для любителів екстриму їх можна використовувати під час весняного водопілля.

Відомим регіоном водного туризму країни є Відземе. Найбільш привабливу ділянку на річці Гауя між містами Цесіса і Сігулди туристи проходять за 2-3 дні. Маршрут проходить мальовничою територією Національного парку «Гауя» де створені унікальні рекреаційні та інфраструктурні умови для відпочинку. Слід також зауважити, що у квітні-травні на території парку проводиться комплекс індивідуальних та командних змагань - «Гауя XXL».

Крім цього, можна обрати річку Амату. Вона є найшвидша та єдина гірська річка Латвії. Сплав по річці розпочинається поблизу селища Мептура, а закінчується перед мостом дороги Цесіс – Лігатне, на паркінгу для водних туристів. Протяжність маршруту складає 15 кілометрів. Його туристи долають приблизно за 3 години, попри окремі ділянки які мають вищу категорію складності.

Щороку на річці Амати проводять змагання з водного туризму, де збираються сотні веслярів, щоб долати порогові перешкоди вздовж річки.

Вітрупе, ще одна річка Латвії, яка імпонує туристам у період, так званої, високої води. Попри протяжність у декілька кілометрів, вона цікава для тих, кого Амата більше не дивує. Глибока долина, круті виходи пісковиків, лісові пейзажі – усе це захоплює досвідчених туристів.

У країні також організовуються експедиції-подорожі за програмою «Vanagkalns», в яких спільно із семінарами проводяться практичні заняття з веслування. Звертається увага на безпеку у водному туризмі, чистоту річок та збереження навколишнього середовища. У експедицію входить подорож по наступних річках: Огре, Гауя, Тірза, річки Латгалії, а також окремі маршрути по Курземе.

Найзеленішим регіоном Латвії є Курземе. В ньому близько 20-ти річок з сприятливими умовами для водного туризму. Найдовший маршрут починається з озера Усмас – Енгуре – озеро Пузес – Рінда – Ірбе і має протяжність 91 км. Це маршрут п'яти незабутніх днів на воді. Вздовж рік простягаються незаймані лісові простори та облаштовані місця для ночівлі. Сплави у Курземе можуть бути і у осінньо – зимовий період. Це коротенькі подорожі на каное на 1-2 дні по малих річках цього регіону: Ріва, Ечупе чи Отаньке.

Ризький регіон Латвії також придатний для активного відпочинку. В Європі не так багато великих міських агломерацій, де можна насолоджуватись природою та займатись активними видами туризму. У центрі Риги проводять сплави міськими каналами та знайомлять з історією та архітектурою міста. Поблизу Риги знаходиться велика кількість озер, на яких пропонуються різноманітні атракції для занять водними видами туризму, зокрема сапсерфінгу.

Річка Вецслоцене – річка контрастів. Її обирають любителі природи, які не мають можливості відправлятись у довгі подорожі по воді, але люблять активний відпочинок. Під час плавання на каяках вони спостерігають за різноманітними видами птахів в Кемерському національному парку.

Річка Іхне чудово сподобається тим, хто вперше сідає у каное та тим, хто любить спостерігати за природою та неквапливо проводити час на Латвійсько-Естонському кордоні. Це нова для водного туризму

ділянка з протяжністю русла у 8 кілометрів. Вона активно меандрує, заселена бобрами. Пропонуються також сплави по озеру П'юхаявр, що знаходиться не далеко від річки Іхне.

Західна Естонія не поступається розвитку водних видів туризму Латвії. Найбільш популярними місцями для відпочинку у країні і Європі є П'ярну та Хаапсалу. Вони є центрами водних видів туризму, зокрема: серфінг, кайтсерфінг, вітрильний спорт, сплави на каяках.

Здійснити сплав можна вздовж П'ярнської затоки. Протяжність цього маршруту складає 10 км. Його можна пройти за 3-4 години, оглянути прибережні краєвиди міста П'ярну, зупинитись і відвідати оглядову вежу на пляжі Вана. У місті П'ярну проходить водний фестиваль «Watergate», під час якого можна показати свої здібності у катанні на серфі.

Також каякінгом можна займатись майже вздовж усього побережжя естонського узбережжя Балтійського моря. Тут особливе місце займає берег річки Саареми, який є справжнім раєм для кайтсерферів, оскільки довге узбережжя добре підходить саме для таких видів водного туризму як кайтсерфінг та віндсерфінг.

В країні кожного року в середині весни на річці Віханду під однойменною назвою проходить один із найважчих, але водночас найкрасивіших для веслувальників марафонів у Європі. Також з квітня до кінця травня по ній від міста Леевак здійснюються сплави на каяках. Маршрут має протяжність 80 км, триває 2-3 дні під час якого туристи відвідують естонський у англійському стилі сад.

Весняне водопілля у Соомаському національному парку називають «5 порою року», адже рівень води тут може підніматись на 5 м. На каное можна сплавляти річками Кепу, Раудна, Терама.

Серед інших спортивно-культурних заходів, які створюють атракції і приваблюють туристів, є регата «MoonsundRegatta». Це чемпіонат Естонії з вітрильного виду спорту у відкритому морі і одночасно це найстаріша вітрильна регата у країні [1].

Литовське озеро Тракай є привабливим і важливим рекреаційно-туристичним центром водного туризму країни. Воно знаходиться на території Тракайського національного парку. Основною пам'яткою є Тракайський острівний замок. Тут пропонуються сплави на каяках у передвечірні і вечірні години, щоб насолодитись красою озера та поспостерігати за заходом сонця поблизу замку.

Річка Немуна – унікальна своїми водно-болотними природними комплексами та поселенням Мінга, яке називають «Литовська Венеція». Туристичні фірми пропонують одноденний маршрут на каяках від Мінга до наступного поселення по маршруту Венте.

Куршська коса – 98-ми кілометрова вузька смуга між Росією та Литвою, вздовж якої також розвивається водний туризм. Тури на каяках рекомендують почати з Первалка та закінчити в Ніді, загальна протяжність такого маршруту складе 16 км.

Отже, водний вид туризму у країнах Східної Балтії розвивається швидкими темпами та стає популярнішим серед активних мандрівників. Зростає кількість вітчизняних та іноземних туристів, які пізнають природну та історико-культурну спадщину народів. Туристична індустрія країн стає провідною галуззю національних економік [2].

Список використаних джерел:

1. Водний туризм в Естонії та Латвії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newsletter.riverways.eu/ru/index.html>
2. Top 6 kayaking destinations in the Baltics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.balticnaturetravel.com/top-6-kayaking-destinations-in-the-baltics/>.

ІНФРАСТРУКТУРА ДЛЯ ПОТРЕБ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ

Віталій Гаврилюк, Павло Романів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна*

Водні об'єкти одні з найбільш відомих і затребуваних туристичних ресурсів. Водні ресурси лежали в основі становлення і розвитку багатьох туристських дестинацій, зараз вони залишаються однією з найбільш атрактивних категорій первинних туристських ресурсів. За кордоном накопичено значний досвід розвитку різних видів туризму, пов'язаних з експлуатацією водних ресурсів. Україна володіє численними і різноманітними водними туристичними

ресурсами, тому водний туризм - один з перспективних напрямків розвитку туризму в багатьох регіонах України.

Водний туризм – вид туризму, при якому відпочинок здійснюється на воді з використанням байдарок, човнів, катамаранів, теплоходів та інших плавальних засобів [1].

Наша держава володіє великим потенціалом у розвитку водного туризму, основою якого є 163 річки довжиною понад 100 км. Практично безмежні можливості відкриваються у розвитку водних мандрівок з Європи через Дунай і притоки Вісли до Дніпра, Дністра, Південного Бугу тощо [6]. В Україні морські рекреаційні ресурси представлені узбережжями теплих Чорного та Азовського морів. Чорноморське узбережжя сприятливе для організації рекреаційної діяльності через невеликі прибережні глибини, сприятливі літні температури.

Перспективним напрямком розвитку водного туризму в Україні є сплави по річках на спеціальних плавзасобах, вони можуть широко використовуватись і в плані надання туристичних послуг [1]. Закордонний досвід свідчить, що прибутковим і економічно вигідним бізнесом є організація круїзів (морських та на внутрішніх водотоках). Україна у цьому сенсі є регіоном потенційним, що залежить головно від інфраструктурної складової.

Проблеми розвитку круїзного туризму водними шляхами України, інфраструктури круїзного туризму висвітлені у дослідженнях українських учених І.О. Голубкової, В.В. Жихаревої, К.С. Ємельянової, Н.А. Логунової, І.Л. Мельник, С.Г. Нездоймінова, О.Л. Михайлюк та ін.

Річковий круїзний туризм у структурі в'їзного туристичного потоку України займає незначну позицію: цільовий ринок представляють громадяни Німеччини, Франції, Іспанії, Сполучених Штатів Америки, Канади, Швейцарії, Росії. За узагальненими оцінками за період 2011-2013 років серед іноземних туристів, які користувалися послугами туристичних підприємств України, частка круїзних туристів становила 5,5 – 7%. Потужності українського річкового круїзного флоту формують 8 суден загальною одночасною місткістю 1 618 пасажиро-місць. Внутрішній річковий круїзний туристичний продукт формують круїзна судноплавна компанія «Червона рута» (р. Дніпро) та департамент «УДП–пасфлот» (р. Дунай) судноплавної компанії «Українське дунайське пароплавання»

(УДП). Дослідження свідчать, що за обсягами внутрішніх пасажирських перевезень річкою Дунай у 2013-2014 рр. річковий флот України значно поступався Румунії та Болгарії в міжнародних туристичних перевезеннях і становив 6% від загального обсягу міжнародних перевезень туристів річкою Дунаєм [6].

Необхідно зазначити, що в той час, як у всьому світі спостерігається тенденція до відродження судноплавства внутрішніми водними шляхами як найбільш привабливого з економічної точки зору, більш екологічно чистого виду транспорту, то в Україні скорочується попит на річкові перевезення. Відповідно до цього зменшуються обсяги перевезень вантажів і пасажирів, скорочується кількість торговельних суден, зокрема під національним прапором. Наслідком зазначених тенденцій є зменшення валютних надходжень, отриманих від роботи флоту, та скорочення податкових відрахувань до державного та місцевих бюджетів. Дослідження даних статистики дає підстави вважати, що сектор морського водного транспорту економіки України в цілому може стати привабливим для розвитку круїзного бізнесу та залучення інвестицій. Так, чистий прибуток галузі у 2014 році збільшився майже у 2,3 рази [5].

Фахівці визнають, що модернізація портової інфраструктури дозволить щорічно збільшувати кількість суднозаходів в українські порти на 10-15% і забезпечити роботою туристичну галузь. На сьогодні круїзна навігація у порти Чорного моря ускладнена у зв'язку з чинними економічними санкціями щодо анексії Криму. Чорне море за своїм географічним положенням не є транзитним, отже, для того щоб виділитися у самостійний напрям для масового круїзного туризму, не менше 5 портів повинні бути привабливими щодо прийняття туристів. За підрахунками туроператорів, щорічний темп зростання круїзів із заходом у порти Чорного моря упродовж останніх п'яти років становить 10%, а у 2013 році становив рекордні 36% – 546 суднозаходів, близько 300 тис. пасажирів відвідувало туристичні центри регіону [7].

Серед істотних проблем необхідно відзначити, що попит на річкові круїзні подорожі як сучасного сектору індустрії туризму та розваг уже переважив техніко-економічні спроможності пасажирського українського флоту. Експлуатація круїзних суден згідно із сьогоденними стандартами круїзного судноплавства є низькоефективною, особливо в період сезонного спаду.

Пасажирський флот, що працює на Дніпрі та Дунаї, фізично та морально застаріває. Практично усі пасажирські круїзні судна були побудовані ще до 1990 року та не повною мірою відповідають вимогам туристів. Український пасажирський флот переходить до категорії найбільш застарілого. Судна українських судновласників мають низький порівняно із західними річковими пасажирськими суднами рівень комфорту та високі експлуатаційні витрати. Деяких потужних морських портів держава лишилася завдяки анексії Криму в 2014 році, а суднобудівні та судноремонтні заводи перебувають на межі виживання. Для відродження туристичних перевезень водними шляхами в державі «потрібно розробляти інвестиційні проекти, що дозволять у короткі терміни побудувати й ефективно використовувати малотоннажний флот, розрахований на вітчизняного та іноземного туриста» [5, с. 40].

За оцінками експертів, кожний круїзний турист під час транзитного заходу судна у порт («суднозаходу») в середньому за 10 годин стоянки витрачає в місті перебування від 50 до 100 євро. З цього приводу, в Україні одеський регіон має значні активи та перспективи до розвитку круїзного туризму, модернізації інфраструктури. Зараз, у зв'язку з повною втратою пасажирського флоту, потенціал українських портів Чорного моря використовується не повною мірою. У той же час, з кожним роком збільшується зустрічний потік іноземних туристів на круїзних судах, які прибувають в порти України [4]. Пояснюється це тим, що в найбільш освоєних басейнах Карибського і Середземного морів круїзним суднам стає тісно. Боротьба за клієнтів змушує круїзні компанії шукати нові ринки збуту своїх послуг. Чорноморський басейн адаптований для цього як найкраще, оскільки є частиною Середземноморського круїзного ринку [3, с. 298].

Список використаних джерел:

1. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства : навч. посібник / Т. Г. Сокол. - К.: Слов'янський дім, 2006. - 76 с.
2. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
3. Нездоймінов С.Г. Формування ринку морського круїзного туризму в Причорноморських регіонах України / Ринки туристичних послуг: стан

- і тенденції розвитку : монографія // За загальною ред. В.Г. Герасименко. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.
4. Нездоймінов С.Г. Круїзний ринок України в умовах міжнародної інтеграції регіонів / Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип. 6. – 2015. С. 565-570.
  5. Статистичні дані по інвестиційних проектах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://new.mtu.gov.ua/timeline/Analitika.html>.
  6. Статистика Дунайського судоходства в 2013-2014 гг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.danubecommission.org/uploads/doc/STATISTIC/Stat%2020132014%20RU.pdf>.
  7. CLIA Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cliaeurope.eu/8-latest-news/86-cruise-industry-continues-to-deliver-positive-contributions-to-europe-s-economy>.

ЗАБРУДНЕННЯ ВОД БАСЕЙНУ ЗАХІДНОГО БУГУ, ЯК ЛІМІТУЮЧИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ

Михайло Гамкало

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна*

Західний Буг є транскордонною водною артерією, яка протікає територією України, Білорусі та Польщі. Витоки р. Західний Буг знаходяться на схилах Гологоро-Кременецької гряди на висоті 310 м над р. м. у селі Верхобуж Золочівського району (Львівська обл). В Україні протікає територією Малого Полісся (в межах Надбужанської котловини), між Сокальським пасмом і Надбузькою височиною, а також уздовж західного краю Поліської низовини.

Питання забруднення вод басейну р. Західний Буг розглядається в багатьох публікаціях українських вчених [1, 2, 3]. В праці Джама О. А. і Данилюка І. В. [1] вказується на значне перевищення показників вмісту забруднюючих речовин при порівнянні із встановленими державою стандартами, найбільші перевищення нормативних значень ГДК зафіксовані в пункті спостереження р. Полтва, с. Кам'янопіль. Простежується перевищення нормативів ГДК щодо вмісту амонію

сольового, нітритів, фосфатів навіть на межі Львівської області (с. Старгород Львівської області). Дослідження проведені Койновою І. Б. [3] вказують на неефективну роботу підприємств комунального господарства, а також вплив забруднених поверхневих стічних вод.

Серед численних польських публікацій вказується на відсутність покращення якості вод басейну Західного Бугу. Польська інспекція охорони навколишнього середовища оцінила стан вод річки як поганий, що зумовлено забрудненням за межами Польщі (в Україні), де в цю річку скидаються неочищені (слабоочищені) комунальні та промислові стічні води [4, 5].

Дослідження якості вод басейну р. Західний Буг здійснюється згідно сформованої мережі державного моніторингу і складається із 11 затверджених пунктів (створів) спостережень, розташованих у Львівській та Волинській областях [6]. Починаючи з 2019 року в даних пунктах спостереження проводиться щомісячний аналіз на вміст забруднюючих компонентів. Для більшості пунктів спостереження сформовано базу даних стосовно головних забруднювачів, починаючи з 2010 року, що дозволяє виявляти головні тенденції. Для встановлення рівня забруднення вод обрано наступні показники: азот загальний, біохімічне споживання кисню, хлорид-йони, завислі речовини, кисень розчинений, сульфат-йони, амоній-йони, нітрат-йони, нітрит-йони, фосфат-йони.

В межах досліджуваної території наявний широкий спектр забруднювачів вод, зокрема, підприємства хімічної, гірничо-видобувної промисловості, житлово-комунальні та водоканалізаційні господарства, агропромислові підприємства та ін.

Із загального обсягу стічних вод (193,9 млн. м³), що надходять до р. Західний Буг і її приток на українській частині басейну, 185,8 млн. м³ – надходить від підприємств житлово-комунального господарства, які становлять приблизно 40 % усіх точкових джерел забруднення. Зокрема, Львівський водоканал щорічно скидає майже 87 % від загальної кількості стічних вод, що робить дане підприємство найбільшим забруднювачем у даному секторі. Крім того, у річку Західний Буг здійснює скиди шахтних вод Державна вугільна холдингова компанія «Укрзахідвугілля» [1].

Поверхневі води басейну Західного Бугу характеризуються II та III класом якості. Головними джерелами забруднення води р. Західний Буг є комунальне господарство, підприємства якого

скидають 80% загальних стоків, промисловість – 10,6%, сільське господарство – 8,7% . Серед головних забруднюючих речовин, що потрапляють із стоками у річку – азот амонійний, залізо загальне, фосфати, нітрати, феноли, завислі речовини, розчинені солі, важкі метали, СПАР, нафтопродукти [6].

З метою встановлення наявності локальних забруднювачів нижче за течією річки Західний Буг нами був обраний показник вмісту *амоній йонів*, який є своєрідним індикатором який свідчить про нещодавнє забруднення води. *Зростання його концентрації зумовлене надходженням у ґрунтові води господарсько-побутових стічних вод, азотних і органічних добрив*. Йон амонію з'являється у воді внаслідок розчинення у ній аміаку – продукту розкладу органічних нітрогеномістких речовин. Ця нестійка сполука швидко окислюється до нітритів і нітратів. Слід зауважити, що вміст аміаку у природних водах завжди наявний у незначних концентраціях як обов'язковий компонент. Високий вміст амонійного азоту у водоймах призводить до отруєння гідробіонтів, оскільки вільний аміак є для них сильною отрутою.

Як видно з таблиці, при падінні вмісту амоній йонів в р. Полтві, поблизу виходу вод з очисних споруд м Львова, спостерігається зворотні процеси в пунктах спостережень, значно віддалених від головного джерела забруднення. Це може бути доказом наявності локальних джерел забруднення, що унеможлиблює процеси самоочищення річки Західний Буг.

Таблиця

Зміна вмісту амоній йонів, мг-дм³ у водах р. Західний Буг*

Пункти спостережень	Час взяття проб						
	Лютий 2015	Липень 2015	Лютий 2017	Липень 2017	Лютий 2019	Липень 2019	Лютий 2021
Забужжя, р. Зах. Буг	0.68	0.99	0.6	0.89	2.0	1.4	-
Литовеж, р. Зах. Буг	1.66	0.75	0.56	1.06	1.65	0.56	1.43
Сокаль, р. Зах. Буг	1.34	0.9	1.6	0.89	1.04	1.51	1.0
р. Полтва, с. Кам'янопіль	3.9	4.08	5.29	13.5	7.41	5.2	2.08

*Згідно даних моніторингу Державного агентства водних ресурсів України

На даний час сформувалися наступні шляхи покращення якості вод в басейні Західного Бугу:

- модернізація очисних споруд ЛМКП «Львівводоканал»;
- контроль за виконанням договорів з реконструкції та спорудження нових очисних споруд;
- активізація місцевих громад в контексті отримання грантів, пільгових кредитів з метою реконструкції та спорудження нових очисних споруд;
- проведення еколого-просвітницьких заходів.
- уніфікація даних за всіма пунктами спостереження, своєчасна актуалізація.

Проведені дослідження свідчать про наявність значного лімітуючого чинника розвитку водного туризму, у вигляді рівня забрудненості вод басейну річки Західний Буг. Зважаючи на реалізацію міжнародного проекту «Єдне нас Буг», який передбачає утворення двох водних маршрутів, якість вод басейну р. Західний Буг буде визначальним в розвитку водного туризму.

Список використаних джерел:

1. Джам О. А., Данилюк І. В. Динаміка стану якості поверхневих вод басейну р. Західний Буг. *Вісн. Одес. держ. екол. унів.*, 2017, №21. – С.56-65
2. Забоклицька М. Р., Хільчевський В. К., Манченко А. П. Гідроекологічний стан басейну Західного Бугу на території України. – К.: Ніка-центр, 2006. – 184 с.
3. Койнова І. Б. Геоєкологічні наслідки роботи комунального господарства в басейні річки Західний Буг. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. № 3-4, 2015. – С. 96-102
4. Lis E. Ochrona wód zlewni Bugu. *Kontrola i audyt*, 2017. - S.65-74
5. Ochrona wód zlewni rzeki Bug przed zanieczyszczeniami. [Електронний ресурс], режим доступу: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10553,vp,12882.pdf>
6. Басейнове управління водних ресурсів річок Західного Бугу та Сяну. [Електронний ресурс], режим доступу: <https://buvrzbts.davr.gov.ua/>

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ ТУРИСТІВ У ВОДНОМУ ТУРИЗМІ

Оксана Гаталяк, Наталія Ганич, Софія Білоус

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Водний туризм можна розглядати як вид активного відпочинку, який передбачає подолання маршруту на плотах, байдарках, катамаранах, човнах, SUP-серфінгах тощо. Складовою цього виду туризму є також участь у змаганнях.

Люди обирають водний туризм через можливість спортивного вдосконалення, оздоровлення, пізнання довкілля та самих себе. Підготовка до водного походу вимагає значно більше часу, ніж до пішого чи інших видів активного туризму. Навіть у найпростішому поході турист повинен уміти зібрати, а в разі потреби і відремонтувати судно, правильно упакувати, розмістити і захистити від води продукти харчування і спорядження. Однією з важливих умов організації водного виду туризму є забезпечення нормального харчування.

Харчовий раціон визначається тривалістю та складністю маршруту водного туризму. Так, харчування в поході вихідного дня може обійтися без приготування гарячих страв. Харчування в тривалих походах слід організовувати як триразове (сніданок, вечеря – гарячі страви, обід – сухий пайок) або чотириразове (сніданок, вечеря – гарячі страви, обід – сухий пайок та «кишенькове харчування»).

Різноманітні форми фізичної діяльності, їх інтенсивність і тривалість суттєво впливають на витрати енергії. Обґрунтовання даних про показники витрати енергії, норми білків-жирів-вуглеводів та вітамінів висвітлено в Наказі МОЗу № 1073 від 03.09.2017 «Про затвердження норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії» [4].

Коефіцієнт енерговитрат для водного туризму становить 0,8 для водних походів I-III категорії складності і 0,9 – для IV-V категорій складності (табл.).

Енерговитрати у водному туризмі за категоріями складності,
ккал*

коефіцієнт	Категорія складності подорожі					
	низька	середня			висока	
	I	II	III	IV	V	VI
0,8 – 0,9	2480	2720	2960	3690	4050	4500

* Складено за [2]

Складаючи меню, слід дотримуватись таких вимог:

- висока калорійність (2500 – 3000 ккал на одну людину в день походу першої категорії складності);
- правильне співвідношення білків, жирів і вуглеводів (приблизно 1:1:4);
- наявність вітамінів;
- стійкість до псування за тривалого зберігання;
- відносно невеликі обсяги і маса;
- висока якість (дотримання контрольних термінів споживання продуктів, зазначених на упаковці).

Основні технологічні етапи організації харчування у водному туризмі передбачають визначення тривалості і складності маршруту, планування добового раціону, складання меню та розрахунок кількості продуктів:

Рис. Основні технологічні етапи організації харчування у водному туризмі

При розробці меню складають добовий раціон. При цьому слід врахувати:

- традиційність (не змінювати кардинально раціон порівняно з повсякденним життям);
- калорійність (дотримання добової норми енерговитрат);
- харчова цінність (вживання складних вуглеводів, білків);
- вага та об'єм (сушена, сублімована їжа, пакування на окремі порції);
- простота приготування;
- наявність питної води (дотримання водного балансу).

Складати меню зручніше на три-чотири дні, а потім повторювати його.

Для готування перших страв використовують сушені або сублімовані концентрати супів у пакетах чи брикетах (приміром українських виробників James Cook, Harry Elk, ЇЖАчОК, Харчі,

E=da). Сублімації сьогодні може бути підданий будь-який продукт: ягоди, фрукти, овочі, м'ясо, риба, молоко, масло, каші, соки і навіть спиртні напої. Рідини сублімують у порошок, з якого потім часто формують гранули, а тверді продукти – як в порошок, так і в шматочки невеликого розміру.

Другі страви – це каші з різних круп: рисової, гречаної, пшеничної, манної; а також страви з макаронних виробів. Другі страви не обов'язково готувати з м'ясом, оскільки воно має велику масу і порівняно малу калорійність. Це можуть бути страви з сухофруктами, згущеним молоком, сиром.

Свіжі овочі, окрім цибулі і часнику, як правило, не використовують через велику масу за низької калорійності. Їх замінюють сушеними або свіжими, придбаними на маршруті для разового використання.

Асортимент напоїв включає воду, чай, узвар, какао, каву, киселі, молоко.

На обід зазвичай планують «сухий пайок» – сало, копченості, сир, рибні та овочеві консерви, халву.

Окрім продуктів, необхідних для триразового харчування, передбачають «кишенькове харчування»: родзинки, сухофрукти, горіхи, льодяники, карамельки, полівітаміни. Ці продукти видають невеликими порціями кожному туристу, який самостійно визначає, коли і скільки їх з'їсти.

Попри всі рекомендації загального характеру, організація харчування у водному туризмі вимагає врахування віку, стану здоров'я, фізичної підготовки кожної окремої людини, конкретних кліматичних умов та ін.

Список використаних джерел:

1. Гаталяк О. М. Особливості організації харчування в різних видах туризму. Вісник Львівського університету. Серія географічна. Випуск 43. Частина 1, 2013. С.171 – 178.
2. Личак І. С. Методичні рекомендації щодо організації харчування у туристських походах. Біла Церква, 2010. 56 с.
3. Мальська М. П., Гаталяк О. М., Ганич Н. М. Ресторанна справа: технологія та організація обслуговування туристів (теорія та практика). Київ: Центр учбової літератури, 2013. 304 с.

4. Про затвердження норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії: Наказ МОЗ № 1073 від 03.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17/conv#Text>

ПОЄДНАННЯ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТА ВІТРИЛЬНОГО ТУРИЗМУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анна Грицишин, Вікторія Нерета

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Туризм є феноменом загальнолюдської культури, засобом самореалізації людини. В рамках туристичних подорожей і пригод знаходять вихід найсуттєвіші мотивації людської поведінки – прагнення до особистісного «освоєння» світу, забезпечення потреб у відпочинку і розвагах. Найважливішим спонукальним мотивом туристичних подорожей є чисте середовище проживання, незвичайні пейзажі, природа, унікальна культурна спадщина народів світу, що дбайливо і постійно оберігається.

Для залучення іноземних та вітчизняних туристів проводяться фольклорні свята, фестивалі, події та заходи, щоб познайомити їх із культурою певного регіону. Щороку тисячі туристів відвідують різні країни, міста та місця, щоб взяти участь в різноманітних фестивалях, ярмарках, виставках. Згідно з останніми дослідженнями, до 2022-го року кількість учасників event-турів може перевищити число учасників екскурсійних турів та скласти більше 35 % від загального попиту на різноманітні тури [8].

Регіон, у якому проводяться подібні заходи, набуває нового іміджу, а в розвиток його інфраструктури залучаються інвестиційні кошти. На час підготовки й проведення фестивалів створюються нові робочі місця, розвиваються малобюджетні види відпочинку. На думку багатьох учених, фестиваль сьогодні є не лише святковим дійством, а формує принципово новий сегмент туристичної діяльності –

фестивальний туризм, який перетворюється на «потужне соціальне явище» [3].

Останнім часом спостерігається все більше випадків вдалого поєднання різних видів та форм туризму. Наприклад, проведення фестивалів вітрильників передбачає для учасників регат змагання або перегони на суднах, що є формами водного, вітрильного та екстремального туризму. Своєю чергою, для гостей, відвідувачів та глядачів фестивалів, участь у таких заходах, в першу чергу, є формою фестивального туризму. В даному випадку можна стверджувати про гармонійне поєднання фестивального та вітрильного туризму.

Вітрильний туризм є порівняно новим напрямком спортивного туризму, який передбачає проходження туристичних маршрутів водними акваторіями на спеціальних розбірних вітрильних катамаранах [4]. Даний вид туризму поєднує елементи вітрильного спорту, звичайного туризму і туризму екстремального. Зазвичай у цьому виді спорту використовуються багатокорпусні розбірні вітрильні судна – катамарани і тримарани. Рідше використовуються байдарки і яхти. Катамарани і тримарани мають порівняно малу вагу, що робить їх швидкохідними та дозволяє за короткий час проходити великі відстані незважаючи на погоду. Також вітрильне судно є абсолютно екологічно чистим, не забруднює водоймище викидами двигунів та не шумить.

У вітрильному туризмі класифікують маршрути, які здійснюються акваторіями водосховищ, озер, великих річок, у прибережній зоні морів і навіть океанів. Вітрильний туризм має як свої особливості, так і схожі риси з іншими видами туризму. Особливістю вітрильних подорожей є те, що вони здійснюються переважно на саморобних за виготовленням та конструкцією розбірних вітрильних суднах. Це висуває до екіпажів підвищені вимоги щодо теоретичної підготовки із відповідного виду суднобудування та забезпечення конструктивних заходів безпеки суден, а також щодо практичних навичок з управління такими плавзасобами.

Унікальність даного напрямку в туризмі полягає в тому, що вітрильні плавання надають людині можливість спілкуватися відразу із двома природними стихіями: сушею та водоймою. При цьому турист може ознайомитися з населенням країни, його традиціями й культурою, культурно-пізнавальними та історичними пам'ятками.

Таким чином, під вітрильним туризмом варто розуміти подорожі на легких розбірних суднах прибережними маршрутами й внутрішніми водоймам [4]. Для того, щоб краще ознайомитися із вітрильним туризмом, організовуються різноманітні заходи та змагання. Також у багатьох країнах світу проводять фестивалі вітрильників.

Одним із найвідоміших заходів такого плану є Кільський тиждень (Kieler Woche), який проходить на півночі Німеччини. Це найважливіша подія в світі вітрильного спорту та одночасно велике літнє свято. Кільський тиждень проводиться щорічно в останній тиждень червня, а головна вітрильна регата проходить в олімпійському центрі Кіль-Шількзее. Щорічно на фестиваль прибуває близько 2 тис. суден та 3 млн туристів. Одним із кульмінаційних заходів Кільського тижня вважається традиційний «Парад старих водних суден» в останній день свята. З порту виходять понад 100 великотоннажних вітрильників, суден традиційної конструкції і сотні яхт [6].

У Німеччині також проходить Ганзейська регата (Hanse Sail) – міжнародний вітрильний фестиваль, який щороку відбувається у порту міста Росток. Морський фестиваль щороку збирає до мільйона гостей та близько 200 вітрильників і пароплавів. Ця регата є одним з найбільших морських фестивалів Німеччини. На неї прибувають найбільші вітрильники з усього світу. Крім сучасних кораблів, відвідувачі традиційно мають змогу побачити відреставровані старовинні вітрильники та зійти на борт музейних кораблів. Перша регата відбулася у липні 1991 року. Зараз фестиваль щорічно відвідує близько одного мільйона осіб, а захід став одним із значних джерел прибутку для міста [7].

Міжнародна виставка човнів у Каннах (Cannes Yachting Festival) з кожним роком збільшує свою вітрильну секцію. Організатори мають намір зробити Каннський фестиваль не лише найбільшим моторним шоу водних яхт в Європі, але і найбільшим шоу вітрильних суден у світі. 2016 рік став рекордним, коли у заході взяли участь більше 51 тис. відвідувачів та була представлена найвища кількість човнів в історії фестивалю [10].

Своєю чергою у Нідерландах один раз на п'ять років проходить фестиваль вітрильних суден SAIL Amsterdam. Вперше захід був організований в 1975 році під назвою «Sail Amsterdam 700» та був приурочений 700-річчю Амстердама. Головними «гостями»

фестивалю є так звані «високі» вітрильники – великі судна з прямим вітрильним озброєнням. Відкриває парад незвичайний плавзасіб на зразок плавучого органу з акомпанементом з труб або поїзда, переробленого в судно. Протягом фестивалю всі бажаючі можуть піднятися на борт будь-якого судна та взяти участь в екскурсії. Судна-учасники показують вітрильні маневри і відтворюють старовинні морські битви. Наймасштабніший захід відбувся 2000 року, у якому взяли участь сучасні судна, яхти і навіть підводні човни. На організацію заходу витратили 7,5 млн євро [1].

Особливої уваги заслуговує міжнародний морський фестиваль вітрильників в Бресті (Франція), який проходить кожні 4 роки та приймає понад 2500 човнів з усього світу. Тисячі морських суден та цікавих плавзасобів збираються на березі Пенфельда, щоб помилуватися старовинними буровими установками, історичними репліками, робочими човнами, екзотичними човнами і красивими яхтами. Щовечора музичні концерти проходять на сцені торгового порту, а також на терасах кафе. У 2016 році на фестивалі була представлена копія корабля «Герміона», на якому генерал Лафайєт здійснив подорож до США 1780 року. Будували це судно понад 20 років та витратили на нього 25 млн євро [5].

Одним з найбільших заходів для моряків, який проходить в Австралії, є фестиваль вітрильного спорту Airlie Beach Race Week. Щороку в конкурсі Whitsunday Coast беруть участь близько 2000 учасників. Фестиваль був названий найбільшою регатою на килевих рибалках на державному узбережжі. Вночі на фестивалі проводяться музичні виступи відомих музикантів і колективів [9].

Одна з найбільш престижних і складних в світі вітрильних регат Сідней-Хобарт (Sydney to Hobart Yacht Race) проходить в Австралії. У 2019 році маршрут в 628 морських миль подолали 157 яхт. Регата Сідней-Хобарт – це командна вітрильна гонка, яка бере свій початок з 1945 року і проводиться щорічно 26 грудня. Вона вважається однією з трьох класичних океанських регат поряд з гонкою Фастнет (Fastnet Race) та Ньюпорт-Бермудськими перегонами (Newprt Bermuda Race). Організаторами перегонів виступають яхт-клуб Австралії та Королівський яхт-клуб Тасманії. Спонсором регати неодноразово була швейцарська компанія Rolex [9].

Що стосується України, то слід зазначити, що територія держави має чудові природні можливості для розвитку вітрильного

туризму на розбірних туристських суднах. Каскад водосховищ р. Дніпро, водосховища Печенізьке на р. Сіверський Донець та Краснооскольське на р. Оскол, Шацькі озера, Дніпро-Бузький лиман, Дністровський лиман, прибережна смуга Азовського та Чорного морів дають туристам-спортсменам широкі можливості для здійснення туристських походів різної складності на вітрильних розбірних суднах, а також для оцінки спортивно-технічних якостей суден та поступового вдосконалення їх конструкцій, зростання майстерності екіпажів в управлінні ними. Так, наприклад, 24 серпня 2020 року відбулася вітрильна регата «День Незалежності» – змагання серед крейсерсько-перегонових яхт (затока «Собаче гирло» та яхт-клуб «Riviera Rivrside Marina»).

У червні 2021 року анонсується проведення в Генічеську «Азовської регати». Основна концепція полягає в тому, що учасники змагань виступатимуть на плавальних засобах власної конструкції. Це не регата, в класичному її розумінні, тому відвідувачі не побачать там манірних вітрильних яхт, але незвичність змагань, а так само самобутність конструкторських рішень, буде цікава всім учасникам і, звісно, глядачам [2]. «Азовська регата» не вимагає від учасників фестивалю швидкого подолання дистанції, оскільки тут основним є креативний підхід до виготовлення плавзасобу та вибору назви своєї команди.

Висновки. Проведення фестивалів вітрильників є однією з форм поєднання фестивального та вітрильного туризму. Такі фестивалі проходять у багатьох країнах світу та залучають тисячі відвідувачів і учасників. Це позитивно впливає на регіон, у якому проводяться подібні заходи, на розвиток інфраструктури, створення додаткових робочих місць та залучення інвестиційних коштів. Територія України має всі передумови для проведення заходів схожого плану, але вітрильний туризм поки що перебуває на етапі становлення у державі.

Список використаних джерел:

1. В Нидерландах открылся парусный фестиваль SAIL Amsterdam. URL : <http://seafarers.com.ua/sail-amsterdam-festival-kicks-off-with-huge-parade/4269/>.
2. Вірлич Є. Як будуть фестивалити Генічеськ та Арабатська Стрілка на Херсонщині. URL : <https://kavun.city/articles/124470/yak-budut-festivaliti>

- genichesk-ta-arabatska-strilka-na-hersonschini-u-2021-roci-chitajte-podrobici.
3. Грицку Ю., Бучко Ж. Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристської діяльності. Науковий вісник Чернівецького університету. 2010. Вип. 519–520. С. 56–60.
  4. Колотуха О. Вітрильний туризм. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика. URL : <https://geohub.org.ua/node/817>.
  5. Легендарний фрегат генерала Лафайєта прибув на міжнародний морський фестиваль вітрильників. URL : <https://www.5.ua/svit/lehendarnyi-frehat-henerala-lafaiieta-prybuy-na-mizhнародnyi-morskyi-festyval-parusnykiv-119893.html>.
  6. Маркина Л. KIELER WOCHE. Культура Германии: лингвострановедческий словарь. М.: АСТ, 2006. С. 513.
  7. У Німеччині відбувся фестиваль вітрильників. URL : https://ipress.ua/photo/u_nimechchyni_vidbuvsya_mizhнародnyu_festyval_v_ityrlynykiv_6343.html.
  8. Щурик М., Бринзей Б. Фестивальний рух як один із перспективних напрямів розвитку EVENT-туризму в регіоні. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 39–2. С. 57–60.
  9. 12 фестивалів у Квінсленді для жвавого відпочинку в Австралії. URL : <https://ukr.vivit-tours.com/12-festivals-queensland-855560>.
  10. Interesting Sailing Premieres In Cannes. URL : <https://itboat.com/en/articles/5290-interesting-sailing-premieres-in-cannes>.

СІЛЬСЬКИЙ І ВОДНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Юрій Зінько^{1,3}, Марта Мальська¹, Ірина Околович^{2,3}

¹*Львівський національний університет імені Івана Франка,*

²*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,*

³*Спілка сільського зеленого туризму України*

Садиби сільського туризму виступають важливим елементом нічліжної інфраструктури при мандрівках водними артеріями Західної України (Дністер і притоки, Тиса, Черемош, Стохід, Західний Буг). Низка садиб у Івано-Франківській, Закарпатській, Тернопільській і

Волинській областях пропонують для учасників водних подорожей послуги розміщення, харчування, а також розміщення наметових полів, прокат водних засобів та організацію сплавів. При плануванні нових водних шляхів, як це маємо у проекті «Єдне нас Буг – утворення двох транскордонних байдаркових туристичних маршрутів» Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна [1], необхідно здійснити вздовж проєктованого шляху інвентаризацію як наявних туристичних атракцій, так і туристичної інфраструктури, в тому числі садиб сільського зеленого туризму. Співпраця організаторів водного туризму і суб'єктів сільського туризму водночас є важливою складовою успішного функціонування водних шляхів на річкових артеріях заходу України.

Симбіоз активних видів туризму і сільського туризму особливо актуальний у пандемічний і післяпандемічний період. У цей кризовий період особливо привабливими для туристів стають види туризму «відкритих і слабозаселених» територій. При цьому гостро стоїть питання забезпечення протиепідеміологічної безпеки як учасників водного туризму під час подорожі, так і при розміщенні у закладах розміщення, в тому числі садибах сільського туризму.

Одним з найважливіших заходів для сільського і водного туризму в контексті коронавірусної кризи *стала розробка санітарних протоколів та норм*, які були необхідною передумовою для подальшого відновлення діяльності. *Санітарні протоколи, або протоколи безпеки* – це документи з чіткими покроковими інструкціями, що регулюють санітарні норми на об'єктах сільського туризму з метою убезпечення та мінімізації ризиків зараження як гостей, так і працівників. Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO) розроблені протоколи безпеки для різних видів туризму і закладів розміщення та харчування, які рекомендовано дотримуватись під час пандемічного і післяпандемічного періодів [4].

Загалом було розроблено 18 посібників, що містять технічні характеристики обслуговування, прибирання і дезінфекції та управління ризиками для різних об'єктів туристичної індустрії, в тому числі декілька для сільського туризму: для закладів розміщення в сільській місцевості, кемпінгів, заповідних природних зон, активного та екотуризму та ін. Посібник для закладів розміщення в сільській місцевості об'єднує керівні принципи та рекомендації, які повинні застосовуватися у таких засобах розміщення незалежно від їх типу,

категорії чи розміру. Згідно протоколу, всі засоби розміщення повинні систематично здійснювати заходи з управління ризиками, спрямованими на їх мінімізацію. Управління ризиками має бути частиною всіх операційних процесів. Для цього засіб розміщення має сформувати робочу групу або призначити відповідальну особу, яка визначатиме стратегію та прийматиме рішення щодо мінімізації гігієнічно-санітарних ризиків, пов'язаних з COVID-19.

На основі цих універсальних протоколів безпеки для туризму розроблені відповідні національні протоколи. Європейські національні протоколи, в тому числі і ті, що стосуються сільського туризму, були розроблені на базі документу «COVID-19: Керівництво ЄС щодо поступового відновлення туристичних послуг та протоколів охорони здоров'я в закладах гостинності», який був представлений Європейською комісією 15 квітня 2020 року. Він містив критерії та принципи безпечного та поступового відновлення туристичної діяльності та розробки медичних протоколів для закладів гостинності. На базі італійського був розроблений і український протокол – *«Методичні рекомендації (протокол) з надання послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності) у корона- та посткоронавірусний період»* [2].

Щодо водного туризму, то до нього має відношення протокол безпеки у пандемічний і післяпандемічний період, пов'язаний з видами туризму, що відносяться до групи, іменованої як пригодницький туризм (Global Protocols for the New Normal – Adventure Tourism) [3]. Вони включають наступний спектр туристичних занять: велотуризм, рафтинг, трекінг, лижний туризм та сафари у дикій природі. Протокол безпеки пригодницького туризму був розроблений Асоціацією пригодницького туризму (АТТА) для підтримки та відновлення безпечного, здорового та відповідального функціонування видів пригодницького туризму. Основна увага у ньому зосереджена на стандартах охорони здоров'я, безпеки та фізичного дистанціювання. Дотримання вимог цього протоколу дозволяє відродити довіру і впевненість у мандрівників щодо збереження їх здоров'я.

Основні розділи цього протоколу включають такі теми: оперативна готовність та готовність персоналу, передача безпечного досвіду, відновлення довіри у споживачів та впровадження політики сприяння. Ці рекомендації протоколу у першу чергу стосуються

організаторів туризму (туристичні фірми, громадські організації з активного туризму). У його розділах особлива увага звертається на підготовленість персоналу до впровадження протиепідемічних заходів від COVID-19, перевірку їх стану здоров'я, навчання персоналу в умовах ризику для забезпечення безпеки мандрівників. Важливим при подорожах залишається дотримання фізичного дистанціювання, носіння масок, використання альтернативних маршрутів та місць активного відпочинку для уникнення зон зі значним туристичним рухом. При цьому акцент робиться на дотриманні постачальниками і партнерами (транспортні фірми, заклади розміщення, гастрономічні об'єкти) подібних протоколів здоров'я і гігієни щодо захисту гостей.

Важливою є популяризація найкращих практик чистоти та гігієни для персоналу організаторів мандрівок та їх учасників. Особлива увага звернена на безпеку закладів розміщення, до яких також відносяться гостинні садиби сільського туризму. При цьому рекомендується для розміщення одні й ті ж приміщення, в яких перевірено дотримання умов безпеки протиепідемічного характеру. Одночасно при транспортних перевезеннях, наприклад учасників рафтингу, необхідно дотримуватись маскового режиму та фізичного дистанціювання і забезпечення вентиляції повітря.

Значна увага також приділяється питанням інформування потенційних мандрівників щодо нових протоколів охорони здоров'я та гігієни. При цьому слід використовувати як інструменти комп'ютерної комунікації, так і впровадження фізичних оголошень на шляху мандрівок. Одночасно слід запевнити учасників подорожей про навченість персоналу діяти в умовах певних ризиків та надзвичайних ситуацій. Слід детально роз'яснювати туристам проблеми, які можуть виникнути під час подорожі та інформувати на всіх етапах подорожі.

Розроблений в Україні протокол безпеки [2] дасть змогу господарям сільських садиб вжити ефективних практичних заходів для зменшення ризиків захворювання на COVID-19 як господарів сільської садиби, членів їхніх родин, так і туристів, отримати додаткову конкурентну перевагу, гарантуючи туристу посилену увагу до захисту його здоров'я, та підвищити якість послуг сільського туризму з урахуванням всіх санітарно-гігієнічних вимог. Загалом всі протоколи в тій чи іншій формі наводять інструкції щодо

забезпечення гігієни та соціального дистанціювання, використання засобів особистого захисту, прибирання та дезінфекції, поводження у випадку ризику інфікування чи підтверженого захворювання та надання інформації відвідувачам.

«Методичні рекомендації (протокол) з надання послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності) у корона- та посткоронавірусний період» містять такі основні розділи [2]: дії господаря та членів родини, які приймають гостей; дії гостей в садибі, яка надає послуги сільського зеленого туризму (сільської гостинності); поводження з гостями, які мають ознаки респіраторного захворювання.

Діяльність господаря в цей кризовий період передбачає певні видозміни в обслуговуванні гостей та організації харчування з врахуванням карантинно-гігієнічних вимог пандемічної ситуації. Особливо це стосується питань прибирання приміщень, функціонування санітарно-гігієнічних вузлів, дотримання маскового режиму та соціального дистанціювання. При організації харчування в гостинній садибі особливу увагу слід звернути на зменшення ризику інфікування гостей при приготуванні продуктів харчування, митті посуду та обслуговуванні туристів.

У свою чергу гості повинні дотримуватись маскового режиму та вимог соціального дистанціювання, гігієнічних норм та проводити температурний контроль тіла.

При виявленні ознак респіраторного захворювання особу необхідно ізолювати від контактів з іншими особами до отримання консультацій медичного працівника [2]. При можливості, слід надати окреме приміщення, а речі, якими користувалась підозрювана на інфікування особа, скласти у водонепроникний пакет. У садибі, яка надає послуги сільського туризму у період корона- і посткоронавірусний період повинен бути в наявності комплект, призначений для людей з симптомами COVID-19 чи тих, хто доглядає за ними.

Відповідно до розробленого національного протоколу для сільського туризму (сільської гостинності) при забезпеченні виконання садибами всіх рекомендацій їм присвоюється знак «Safe travels / Подорожуй безпечно». Тому при організації водних мандрівок необхідний збір бази даних про садиби сільського туризму, що здійснюють заходи згідно з національним протоколом або вже отримали знак «Подорожуй безпечно».

Список використаних джерел:

1. Єднає нас Буг – утворення двох транскордонних байдаркових туристичних маршрутів / Програма транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pbu2020.eu/ua/projects2020/241>
2. Методичні рекомендації (Протокол) з надання послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності) у корона- та посткоронавірусний період / В. Васильєв, О. Гафурова, О. Мотузенко [літ. ред. І. Околович]. – Київ : Спілка сільського зеленого туризму України, 2020. – 19с.
3. Global Protocols for the New Normal – Adventure Tourism / World Travel & Tourism Council [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2020/Global%20Protocols%20for%20the%20New%20Normal%20-%20Adventure%20Tourism.pdf?ver=2021-02-25-183110-680>
4. 'Safe Travels': Global Protocols & Stamp for the New Normal / World Travel & Tourism Council [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://wttc.org/COVID-19/Safe-Travels-Global-Protocols-Stamp>

МАСОВІ ЗАХОДИ З ВОДНОГО ТУРИЗМУ В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Олександра Кандибка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Активний туризм – це усі види туристських подорожей, які характеризуються активним способом пересування по маршруту, тобто з витратою відповідних фізичних зусиль туриста. Активний туризм є невід’ємною складовою туристичної галузі, сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, має рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні функції. Маючи велику роль у розвитку спорту і пропаганди активного дозвілля в природному середовищі, активний туризм сприяє розширенню ринку внутрішнього туризму шляхом організації ефективного та досить

недорого відпочинку, що в умовах невисоких матеріальних доходів значної частини населення надає йому соціально-пріоритетного значення у туристичній галузі [1].

Проведення змагань і злетів є надзвичайно ефективним засобом реклами туризму. Висвітлення таких заходів різного рівня у ЗМІ підвищить зацікавленість людей заняттями туризмом і в подальшому приведе до покращення здоров'я нації в цілому. Заняття туризмом можуть стати одним із шляхів вирішення проблеми зайнятості молоді.

Змагання з різних видів туризму можуть бути складовою частиною програми зльоту або проводитись у вигляді окремих заходів. Широко практикується проведення змагань з пішохідного, гірського, водного, лижного, велосипедного туризму, а також з туристського орієнтування. Клас їх складності може варіювати в межах від I до IV.

Змагання з водного туризму полягають у подоланні ділянки водного потоку з природними або штучними перешкодами та виконанні спеціальних завдань із загальної підготовки туриста. Змагання можуть проводитися на байдарках, плотах, катамаранах(двомісний, чотиримісний), каяках, рафтах, каное та ін. Як правило, змагання туристів-водників проводяться в особистому, особисто-командному і командному заліку.

Умови змагань можуть бути різними, хоча найбільш часто вони проводяться в таких видах: коротка траса, довга траса, змагання з безпеки плавання, естафета. Довжина короткої траси не перевищує 800м, а кількість перешкод (воріт) може досягати 25. В основному це штучно створені перешкоди, подолання яких передбачає використання різних прийомів. Зокрема, уздовж траси практикується навішування воріт, утворених двома жердинами. Завдання учасників – подолання на плавучих засобах траси з послідовним проходженням крізь усі ворота. Довга траса (ралі) може простягатись на відстань від 5 до 100 км. Дистанція включає окремі технічно складні ділянки і може бути подолана за один або кілька днів. Змагання проводяться в умовах максимально наближених до похідних і передбачають участь усіх видів суден. Змагання з безпеки плавання передбачають участь команд. У своїй переважній більшості вони розгортаються навколо імітованого перекидання судна або падіння учасників у воду і здійснення «рятувальних» робіт на обмеженій ділянці. Естафетна траса має дожину від 5 до 20 км. Її окремі ділянки розраховані на різні

типи суден: байдарки, плоти, катамарани. При виборі траси для змагань з водного туризму необхідно перевірити, щоб на ній не було перешкод, які можуть становити загрозу для життя їх учасників. Після лінії фінішу повинна бути ділянка відносно спокійної води для причалування і надання надійної страховки в разі виникнення аварійної ситуації [2].

В межах західного району України найпоширеніші такі масові туристичні заходи як: Горгани рейс, Гурби-Антонівці, Track Incognita, Львівська Сотка, Поліська регата. Зокрема, відповідними прикладами масових заходів з водного туризму на досліджуваній території є змагання «Той, що греблю рве» та «Карпатські ралі».

Змагання «Той, що греблю рве» з елементами рятувальних робіт, слалом та крос проводяться на порозі Дземброня річки Чорний Черемош. Гонка на каяках та рафтах відбувається найцікавішими порогами Чорного Черемоша з місцем дислокації кемп «Білий Слон». Змагання проводяться у класах «каяк» та «рафт». Участь у класі «каяк» дозволяється тільки на одному плавзасобі на всіх етапах. Зміна плавзасобу можлива лише за згодою суддівської комісії у випадку пошкодження, яке неможливо усунути на місці і яке не дозволяє експлуатувати плавзасіб. У випадку наявності шести та більше учасників жіночої статі проводитиметься окремий залік.

Для участі у класі «рафт» потрібна команда з чотирьох учасників. Команди можуть формуватись безпосередньо на місці в залежності від кількості зареєстрованих учасників. Визначення переможців відбувається за підсумком результатів двох днів змагань. Етап «Рятувальні роботи» оцінюється окремо. У змаганнях можуть брати участь особи, що досягли віку 18 років. Особи до 18 років можуть приєднатися тільки у супроводі батьків [4].

Однією з знакових подій водного туризму є змагання «Карпатські ралі». Ці змагання проводяться з метою подальшого розвитку спортивного (водного) туризму в Україні, як ефективного засобу підвищення ролі фізичної культури і спорту у всебічному гармонійному розвитку особи, сприяння формування здорового способу життя населення; перевірки та підвищення рівня технічної та тактичної майстерності спортсменів; сприяння підвищення безпеки змагань та спортивних походів з водного туризму [5].

Нещодавні змагання відбулися в районі смт. Вигода, Долинського району Івано-Франківської області на річці Свіча

(урочище «Шандра»). Командні змагання проводилися на дистанціях IV класу: «Ралі – довга гонка», «Спринт – коротка гонка». Перше місце посіла Львівська обласна федерація спортивного туризму (ОФСТ)-1 «Манівці-ГОРС», друге – Львівська ОФСТ і третє – Тернопільська ОФСТ [5].

Поліська регата – міжнародний фестиваль з екстремального водного туризму, який проводиться у день професійного свята працівників природоохоронної справи у національному природному парку «Прип'ять-Стохід» (Волинська область). Маршрут «Поліської регати» проходить річками Стохід та Прип'ять. Традиційно спортсмени ночують на місці, де сходяться ці дві водні артерії – у селі Сваловичі, і фінішують на перлині Любешівщини – озері Любязь. Фестиваль «Поліська регата» проводиться з метою: пропаганди та розвитку екологічного туризму як ефективного способу всебічного гармонійного розвитку особистості; сприяння формуванню здорового способу життя; визначення найсильніших спортивних груп; обміну досвідом, розширення дружніх і ділових зав'язків; формування екологічної свідомості громадян [6].

Список використаних джерел:

1. Дурович А. П. Активний туризм: сучасний стан і перспективи розвитку. - К.: Юрінком Інтер, 2003. – С.11-15.
2. Кухтій А.О. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності. [Електронний ресурс], режим доступу: <https://inlnk.ru/qmobk>
3. На Прикарпатті відбулися змагання з водного туризму. [Електронний ресурс], режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2667445-na-prikarpatti-vidbulisa-zmaganna-z-vodnogo-turizmu.html>
4. Змагання каякерів та рафтерів «Той що греблю рве 2019». [Електронний ресурс], режим доступу: <https://www.ture.ua/pages/spring-competition-contest/>
5. Всеукраїнські змагання з спортивного туризму [Електронний ресурс], режим доступу: https://compass-tour.com.ua/?m0prm=2&post=39272557_1259&entry=300&show=566
6. Поліська регата. [Електронний ресурс], режим доступу: <http://tourism.volyn.ua/ua/Lokaciyi/95.html>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Ірина Койнова

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Україна має великі потенційні можливості для розвитку водного туризму – унікальні природні, історичні, культурні та національно-етнографічні ресурси. Проте нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури, та існування численних інших проблем гальмують широке використання можливостей водного туризму.

Туристична інфраструктура розвинута переважно у регіонах з загальновідомими рекреаційними, туристичними чи лікувальними ресурсами. Але місця розміщення туристів характеризуються головно низьким рівнем комфорту та не відповідають сучасним стандартам якості. Готельне господарство України формувалася у період розвитку масового туризму з кінця 70-х років ХХ ст. Інтенсивна його експлуатація, несвоєчасний ремонт призвели до значного зносу будівель та устаткування. Тому більшість готелів, мотелів, кемпінгів, санаторіїв та баз відпочинку не відповідають сучасним українським та міжнародним стандартам. В найкращому стані перебувають приватні підприємства готельного господарства, але їх лише 27%. Ускладнює проблему ще й нерівномірне розміщення закладів. Найбільший обсяг готельних послуг, наданих у доковідному 2018 р., припадає на м. Київ та 4 області (Одеську, Закарпатську, Львівську та Івано-Франківську) [3].

Останні десятиліття в Україні почав активно розвиватися сільський зелений туризм. Але низький рівень облаштування сільських садиб обмежує розвиток: централізоване водопостачання мають лише 12 % сільських осель, каналізацію – 7 % [2].

Важливим інфраструктурним елементом туризму є громадське харчування. Заклади гостинності, переважно, включають у вартість розміщення сніданок. Але більшість туристів залишаються незадоволені якістю їжі, яку пропонують на туристичних базах, у готелях чи приватному секторі. І якщо у містах є широка альтернатива, то у сільських населених пунктах кількість закладів

громадського харчування, які б повністю задовольняли потреби туристів, є недостатньою або вони взагалі відсутні.

Критичний стан автомобільних доріг та невідповідність залізничного транспорту міжнародним стандартам суттєво знижує привабливість авто мандрівок та подорожей країною залізничним транспортом. До Євро 2012 були відремонтовані деякі дороги, але лише в місцях проведення чемпіонату. Тому загальний стан доріг все одно залишився поганим. Зараз знову активно ремонтують головні автомагістралі, але дороги до більшості природних атракцій чи місць початку сплаву залишаються у жахливому стані.

Відсутність бюджетних Lowcost авіаперевезень гальмує розвиток міжнародного туризму. Недосконала законодавча база ускладнює процес проходження митного контролю іноземцями, невирішені також проблеми страхового захисту іноземців на території України. Тому, у разі виникнення шкоди, заподіяної здоров'ю туриста-іноземця, наприклад під час сплаву по річці, йому складно буде отримати компенсацію збитків за надану медичну допомогу. Переважна кількість договорів страхування не передбачає тих ризиків, з якими турист-іноземець може зіткнутися під час туризму на воді в Україні.

Водний транспорт в Україні розвинутий слабо, й поступово занепадає, посідаючи одне з останніх місць за пасажирообігом. Загальна довжина судноплавних річкових шляхів останні роки постійно скорочується і становить трохи більше 2 тис.км. Розвиток водного туризму гальмується через застарілу матеріально-технічну базу, значний ступінь фізичного та морального зносу суден. Недостатній рівень розвитку технологій сучасної навігації, зокрема сучасних електронних навігаційних річкових карт, перешкоджає розвитку як внутрішнього, так і міжнародного яхтінгу. На річці Дніпро у найбільших містах функціонують більше 20 яхт клубів. Виконуючи міжнародні вимоги сучасної навігації, їм потрібно переходити на сучасні технології та електронні навігаційні карти.

Наступна проблема – недостатній кваліфікаційний, культурний рівень персоналу, що обслуговує внутрішній туризм, мовний бар'єр для розвитку міжнародного туризму. Відштовхує туристів також завищений рівень цін на послуги у високі сезони. В Україні практично відсутні адекватні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги до персоналу, що обслуговує туризм.

Занедбані пам'ятки культури та архітектури – ще одна проблема. Без постійної державної підтримки – цю проблему буде вирішити складно.

Складна політична ситуація, воєнні дії на території східних регіонів держави, а також високий рівень злочинності, особливо в туристичних регіонах країни також зменшують туристичну привабливість України.

Ще одним стримуючим чинником розвитку туризму є числені екологічні проблеми. Найбільш відома іноземним туристам – аварія на Чорнобильській АЕС у 1986 році. З одного боку – це відштовхує туристів. Але є категорія туристів, які бажають відвідати «Зону відчуження». Вітчизняного туриста відштовхує тотальне засмічення узбережжя та поверхні водойм України. У весняний період на Дніпрі активізуються процеси евтрофікації та «цвітіння» водосховищ, що не сприяє водному туризму. Комунальні підприємства населених міст здійснюють стоки недостатньо очищених стічних вод у ріки України. Очисні споруди були побудовані у 60-70 роки ХХ ст., і не відповідають сучасним потребам очистки каналізаційних вод. Вони значно забруднюють воду різноманітними сполуками – азот амонійний, фосфати, нітрати, залізо загальне, феноли, розчинені солі, завислі речовини, важкі метали, нафтопродукти, СПАР. Це загрожує розвитку риболовного туризму. За останні 30 років в Україні зменшилось лише забруднення атмосферного повітря (більше як на 50%). Інші екологічні проблеми, такі як накопичення промислових та побутових відходів, забруднення води, надмірні рубки лісу, необґрунтоване будівництво гідротехнічних споруд на річках – лише загострились. Сучасні екологічні проблеми України можуть стати серйозними перешкодами для розвитку туризму на річках.

Важливим елементом інфраструктури є туристичні інформаційні центри (ТІЦ). оскільки значна частка туристів є неорганізованими (самодіяльними) і потребують інформації. ТІЦ розміщені, переважно, в обласних чи районних центрах, часто працюють нерегулярно через нестабільне фінансування [1]. Водночас ТІЦ повинні стати «обличчям» регіональних туристичних дестинацій та формувати позитивний туристичний імідж територій. Повільний розвиток інформаційних туристичних технологій отримав значне пожвавлення під час пандемії COVID-19: з'явилися електронні довідники щодо готелів, туристичних маршрутів і туристичних фірм з

переліком і вартістю послуг, які ними надаються тощо. Перелік послуг, що надаються онлайн, значно збільшився.

Ще однією особливістю водного туризму України є виражена сезонність. Більшість туристичних об'єктів не готові на належному рівні приймати туристичний потік у міжсезоння (на відміну від зарубіжної туристичної інфраструктури). Сезонне працевлаштування обслуговуючого персоналу призводить до низької якості послуг, що теж гальмує розвиток туризму та знижує рівень використання туристичного потенціалу України.

Неочікуваною і новою проблемою на шляху розвитку туризму, та й економіки України загалом, стала пандемія COVID-19, яка триває вже 2 роки і прогнози щодо її завершення, поки що, дуже непевні. Суворі карантинні обмеження призвели до закриття багатьох туристичних підприємств, суттєвого зменшення туристичних потоків, і як наслідок, туристичних пропозицій.

Дані висновки зроблені в рамках реалізації проекту «Дослідження туристичної річкової дестинації Дністра у контексті річкового туризму Європи», за ініціативи EU4Business Європейського Союзу, 2019 р. Описані проблеми не можуть бути вирішені без державної підтримки. Лідерство туризму у світовій економіці пояснюється тим, що сучасний туризм поєднує в своєму розвитку практично усі інші галузі економіки. Тому пріоритетний розвиток туризму на державному рівні, сприяння у вирішенні перелічених проблем позитивно вплине на економічний і соціальний стан України.

Список використаних джерел :

1. Гамкало М. З. Розвиток туризму в басейні р. Дністер у контексті сталого розвитку. [електронний ресурс]. – режим доступу: – URL:http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43318/2/2018_Hamkalo_M-Rozvytok_turyzmu_v_baseini_296-298.pdf
2. Приварникова І.Ю. Туристична інфраструктура для створення умов ековідпочинку та розвитку зеленого туризму в промислово орієнтованих регіонах // Регіональний туризм: стратегія, ресурси, перспективи розвитку: Монографія, Дніпро, 2016. - С.105 — 125.
3. Туризм в Україні. [електронний ресурс]. – режим доступу: – http://www.ukrstat.gov.ua > menu > menu_u > tur.htm

МІСЬКИЙ ВОДНИЙ ТУРИЗМ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Євген Савранський*, Олександр Колотуха**

*Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, Кропивницький, Україна

**Льотна академія Національного авіаційного університету, Кропивницький, Україна

Міський туризм (англ. *CityTourism*, нім. *Stadttourismus*) – новітнє поняття та концепція, що сформувалося у світовій туристичній науці та практиці наприкінці ХХ ст. Так, словник Л. Гартмута визначає міський туризм, як «короткострокове (зазвичай 1-4 дні) відвідування міста з наступних причин: а) інтерес до історії або культури; б) участь у подієвих заходах; в) придбання різноманітних товарів. Часто така подорож здійснюється у формі екскурсії на вихідних та може відбуватися як індивідуально, так і у групі; як організовано (через турфірми та з екскурсводами), так і самодіяльно» [1].

О. Колотуха визначає міський туризм (урботуризм) як відвідування великих населених пунктів – міст з туристськими цілями (пізнавальними, лікувальними, паломницькими, діловими та ін.) [2].

Як відзначає дослідник проблем розвитку міського туризму в Україні І. Смирнов, ресурсною базою міського туризму слід вважати культурно-пізнавальні, подієві та бізнесові ресурси для розвитку туристичної діяльності у містах та приваблення сюди туристопотоків, а сам феномен міського туризму – комплексним видом туризму, що базується на культурно-історичній та архітектурній спадщині міст, їхніх кліматичних та природних особливостях [3].

Однак реалії сьогодення вносять кардинальні зміни у вже здавалося би усталені положення та визначення. Так світова пандемія коронавірусу різко обмежила світову мобільність жителів нашої планети – тимчасово заборонивши виїзди спочатку за межі країни, а потім регіону і навіть міста. Туристський простір для містян звузився до територіальних меж власного міста, а завданням міського туризму стало задоволення рекреаційно-туристичних потреб не туристів з інших міст, а власних містян. А для цього потрібно показати своє місто з незвичного ракурсу – наприклад, з повітря, з води, підземні комунікації тощо.

Засновником міського водного туризму в Україні, на нашу думку, слід вважати Андрія Романчука, який у 2013 р. заснував у м. Києві клуб водного туризму «Тойвоклуб». На сьогоднішній день, клуб пропонує близько десятка маршрутів у межах Києва та його околиць – Велика Десенка (одноденний спортивний сплав на каяках в Києві); На каяках Дніпром і його протоками (спортивний сплав до острова Ольжин); Київське діскавері (через сім Осокорківських озер на каяках) та ряд інших. Це одноденні сплави на каяках довжиною 15-20 км для всіх бажаючих, які щорічно відвідують сотні киян [4].

Виклад основного матеріалу. Практично кожне європейське місто має власну річку – переважна більшість міст розташовується на обидвох її берегах. Дуже часто річка ділить місто практично навпіл. Тому водна артерія у межах міста виступає специфічною лінійною територіально-рекреаційною системою, яка може стати цікавим міським туристським маршрутом з активними засобами пересування – каяки, байдарки, катамарани тощо.

Місто Кропивницький – обласний центр України, який лежить у межах Придніпровської височини, на берегах річки Інгул, в яку в межах міста впадають менші річки – Сугоклія та Біянка. У сучасному стані Інгул – це зручна річка для сплавів на каяках, байдарках і катамаранах з достатньою кількістю річкових порогів. На Інгулі можна побачити місцини з найстарішими скелями України докембрійського періоду, вцілілі залишки українського степу з ковилою, багатий рослинний і тваринний світ [5]. Сугоклія – права притока Інгулу, в який впадає в південно-східній частині м. Кропивницький. У весняний час похил водотоку 2,1 м/1 км, що дозволяє розлитися плесам і тримати достатню глибину для проходження каяків і байдарок на перекатах. Інгулу та Сугоклії притаманні глибокі долини, у яких розширені ділянки змінюються вузькими каньйоноподібними, де береги круті та скелясті [6]. Обидві вони в межах обласного центру придатні для проведення водних сплавів і екскурсій, відтак – мають потенціал для розвитку в Кропивницькому міського туризму. Особливо це стосується Інгулу, який понад 3 км протікає центральною частиною обласного центру, де зарегульований двома греблями. Раніше у місті ніхто не використовував ці річки для проведення екскурсій, однак, як показав

2020 рік, такий спосіб є дуже ефективним, може стати важливим елементом активного та подієвого туризму та сприяти залученню зацікавлених із інших регіонів і країн.

Таким чином, у Кропивницькому карантин посприяв появі екскурсійно-туристичного проекту KropRiverTour. Проект покликаний розвивати місцевий туризм, відкривати для жителів і гостей обласного центру красу міста, яку ніколи не побачиш з берега. Його засновники Дмитро та Євген Савранський, поставили за мету також привернути увагу громадськості до засміченості річок у місті.

Першим навесні 2020 р. було розвідано річище Сугоклії від греблі у парку Перемоги до впадіння її в Інгул (близько трьох км). Наразі ходити Сугоклією цим маршрутом можливо тільки у весняні місяці та після рясних літніх і осінніх дощів. Річище в цій частині потребує серйозної розчистки внаслідок природних факторів і людської життєдіяльності [7]. Потім було пройдено вже головну водну артерію обласного центру – р. Інгул до кільцевої дороги за мікрорайоном Завадівка. Загальна протяжність маршруту склала понад 5 км [8].

Другий маршрут Сугоклією – більш доступний, адже пролягає акваторією, яка утворилася внаслідок побудови греблі у парку «Перемоги». Сугоклія тут промиває граніти, створюючи дивовижної краси узбережжя: велетенські скелі, що складаються з величезних брил рожевого граніту, які вбрані в мохи і лишайники. Геологічна будова стала окремою атракцією, адже територія Кропивницького зумовлена його розташуванням на масиві Українського щита, в основі якого лежить давній докембрійський фундамент, складений гранітами, гнейсами, чарнокітами. Вони виходять на поверхню у межах міста та є свідками утворення нашої планети багато мільярдів років тому.

Наступним етапом став сплав річищем Інгулу від центральної частини міста до його околиць – майже 10 км. Початок сплаву – за греблею, яка утворює Лелеківське водосховище, фініш – на околиці міста біля кільцевої дороги. Мета – відкрили оригінальний і перспективний водний маршрут в центрі міста.

Після змістовних водних розвідок автори взялися за розвиток нового для м. Кропивницького напрямку – водних екскурсій річками, які протікають обласним центром. Мета – популяризувати Інгул, Сугоклію, водний туризм в обласному центрі, пропозиція містянам

поглянути на місто з іншого ракурсу під гаслом «Відкрийте Кропивницький по-новому!» Так виник проєкт *KropRiverTour*. В результаті містянам було представлено два маршрути річкою Інгул. Перший – «Центральний» (близько 3,5 км) у зарегульованій частині між греблями від вул. Київської до Михайлівської. Другий – «Контрасти» в природній течії вздовж приватного сектору від вул. Михайлівської до Південного мосту протяжністю майже 6,5 км. А також два маршрути р. Сугоклією навесні. Формат для новачків був обраний максимально цікавий, доступний і безпечний: проводити екскурсії вздовж центральної частини, де немає течії, річка широка, неглибока, не потребує особливих навиків веслування.

За короткий час завдяки своїй оригінальності, новизні, про проєкт дізналося багато містян. Було знято кілька сюжетів місцевими телевізійними каналами, написано чимало матеріалів місцевими засобами масової інформації. У травні-вересні 2020 р. було проведено десятки екскурсій центральним маршрутом, який мав неабияку популярність (щотижня 3-5 екскурсій), була започаткована вечірня прогулянка центром міста вздовж набережної на байдарці, що виблискує на воді світлом обвішаних гірлянд, під зорями та світлом нічних ліхтарів. Ініціатива викликала інтерес у місті, дозволила привернути увагу до Інгулу не лише в контексті відкриття нового способу дозвілля, відпочинку, але й до проблем із забрудненістю Інгулу в обласному центрі. Проєкт дав початок проведенню екологічних акцій з прибирання річок та озер міста від сміття, організації їх регулярного прибирання комунальними службами [9].

Висновки. Міський водний туризм має великі перспективи для розвитку в Україні. Він ґрунтується на потужній природньо-рекреаційній та історико-культурній базі. Особливо актуально це проявилось у 2020 р. після запровадження на території України загальнодержавного карантину, спричиненого небезпекою поширення коронавірусної інфекції, коли на понад два місяці призупинилося транспортне міжміське сполучення, всі туристичні напрямки, які були спрямовані на відпочинок за кордоном та відомі українські курорти, змінили свій вектор на 180°, створивши максимальні умови для розвитку міського водного туризму.

KropRiverTour та подібні проєкти можуть стати прикладом для

інших міст як використовувати природні умови міських річок для розвитку міського туризму. Адже, оздоровчо-спортивна діяльність є однією з найдоступніших і наймасовіших форм рекреації. Її роль буде постійно зростати, зважаючи на об'єктивно зумовлене зменшення фізичної рухливості та активності людей.

Список використаних джерел:

1. Hartmut L. Diercke Wörterbuch Allgemeine Geographie. Munchen: Braunschweig, 1997. 125 p.
2. Колотуха О.В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-довідник). Електронний ресурс. Режим доступу: <https://geohub.org.ua/node/1792>
3. Смирнов І.Г. Брендинг міста у туризмі: концептуальні підходи. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1680/>
4. <http://atu.in.ua/component/spidercatalog/showproduct/132/5/0/Toyvoclub>
5. Інгул. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B3%D1%83%D0%BB>
6. Сугокля. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D1%96%D1%8F>
7. Романчук А.О. Сугокля Кам'янувата – річка, що народжена степом. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://atu.in.ua/articles/info/suhokliia-kamianuvata-richka-shcho-narodzhena-stepom>
8. Романчук А.О. Інгул, син Чорного лісу. - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://atu.in.ua/articles/info/inhul-syn-chorno-ho-lisu-rubryka-pro-richky>
9. Савранський Є. Водні екскурсії у Кропивницькому як спосіб розвитку міського туризму. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України», присвяченої 70-річчю утворення Льотної академії НАУ. Збірник наукових праць / За заг. ред. д.г.н. О.В. Колотухи. Дніпро : Середняк Т. К., 2021. С. 479-484.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВОДНОГО ТУРИЗМА У БРЕСЦКИМ РЕГИОНЕ

Канстанцін Белы, Уладзімер Люкевіч

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт

Брэст, Беларусь

Уводзіны. Водны турызм мае шырокае распаўсюджванне на ўсім свеце. Не падлягае сумненню ягоная папулярнасць у Брэсцкім рэгіёне, які характарызуецца даволі высокім патэнцыялам для развіцця і пашырэння гэтага віду дзейнасці. На тэрыторыі Брэсцкай вобласці прыдатнымі для воднага турызму лічацца 80 водных аб'ектаў, у тым ліку 17 буйных азёраў і водасховішчаў, 12 рэк і каналаў, па якіх магчыма арганізаваць сплавы маламерных статкаў ў турыстычных мэтах. Можна таксама дадаць, што маюцца ўсе падставы для пашырэння дзейнасці ў гэтым накірунку з тым, каб атрымаць дадатковыя крыніцы паступленняў ад прыцягнення беларускіх і замежных турыстаў скарыстацца як аздараўленчымі магчымасцямі баўлення часу на свежым паветры, так і атрыманнем пазітыўных уражанняў ад красотаў прыроды. Найбольшую цікавасць для сплаваў уяўляюць такія рэкі, як Шчара, Заходні Буг, Мухавец, Рыта, Лясная, Прыпяць, Ясельда і Случ. Маецца па меншай меры 52 распрацаваных водных маршрутаў, а таксама цэлы шэраг камбінаваных альбо ўніверсальных [гл.: 1, 2]. Прычым, колькасць водных маршрутаў на Берасцейшчыне з года ў год працягвае павялічвацца.

Змест. Неабходна заўважыць, што традыцыі воднага турызму на тэрыторыі рэгіёну былі створаныя яшчэ “за польскім часам”. Тады ў гэтых мясцінах даволі паспяхова дзейнічала філія польскай турыстычнай фірмы “Orbis”, а таксама Пінскага аддзялення Польскага краязнаўчага таварыства, якія прапаноўвалі гасцям водныя вандроўкі па Піне, Ясельдзе, каналу Агінскага, Прыпяці, Гарыні і Стыру [4, 119]. На жаль затым гэтыя традыцыі воднага турызму былі на доўгі перыяд страчаныя...

Калі зрабіць параўнальны аналіз галоўных рэк вобласці, то найбольш прывабнымі з іх для воднага турызму з'яўляюцца наступныя: Заходні Буг, Лясная, Сцвіга і Шчара. На падставе аналізу шэрагу чыннікаў была складзена класіфікацыя рэк для выкарыстання

мэтаў воднага турызму. Калі браць пад увагу камерцыйны аспект, то найбольш аптымальнымі для сплаваў прыдатныя Дняпроўска-Бугскі канал, а таксама Шчара і Ясельда. Для сямейнага адпачынку ў большай ступені падыходзяць Лясная і Прыпяць, а для разнастайных спартыўных мерапрыемстваў – Сцвіга і Шчара.

Акрамя таго можна вызначыць рачныя ўчасткі, якія надаюцца для правядзення трэніровак і спаборніцтваў па тэхніцы воднага турызму, што неаднаразова было апрабавана пад час водных паходаў. Напрыклад, у выніку зробленых апрабаванняў паўстала дэталёвае апісанне двух водных маршрутаў па рэках Лясная і Капаюўка. У цэлым рэкі Брэсцкай вобласці маюць неблагі патэнцыял для развіцця воднага турызму. Зразумела, што выкарыстанне тых ці іншых маршрутаў павінна быць абумоўлена мэтамі, якія ставяцца перад турыстамі. Аднак, калі размова вядзецца пра актыўнае выкарыстанне рэк вобласці для сплаваў, - іншымі словамі, аб актывізацыі ўнутранага турызму ці прыцягнення замежных прыхільнікаў гэтага віду дзейнасці, - то, перш за ўсё, неабходна паклапаціцца пра развіццё адпаведнай інфраструктуры, якая, на жаль, на цяперашні час пакуль не адпавядае належным патрабаванням. Тым не менш, намаганнямі пераважна аматараў праводзяцца адна-, двух- і трохдзённыя туры, калі заўзятары воднага турызму сплаўляюцца па такіх рэках, як Лясная, Мухавец і Рыта. У сілу цэлага шэрагу акалічнасцяў вельмі перспектыўнымі выглядаюць сплавы па рацэ Заходні Буг, якая адначасова з'яўляецца дзяржаўнай мяжой паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Польшча. Зразумела, што найбольшая актыўнасць аматараў акватурызму прыпадае на лета. Мясцовыя турфірмы гнутна адрэагавалі на запатрабаванні рынку і хутка пераарыентаваліся да арганізацыі адпачынку ў гэтай сферы індывідуальных спажыўцоў. Праўда, пандэмія COVID-19 сур'ёзна запаволіла развіццё воднага турызму на тэрыторыі рэгіёну, хоць такое становішча па большасці характэрнае для ўсёй гэтай галіны [2].

Варта адзначыць, што час ад часу робяцца спробы арганізацыі сплаваў па рацэ Заходні Буг. Праўда, тут маюцца цяжкасці якраз з тым, што рака працякае ў памежнай зоне. Таму кожны турыстычны ваяж патрабуе адпаведнага ўзгаднення з дзяржаўнымі службамі. Хоць з іншага боку ў свой час супрацоўнікі Рэспубліканскага ландшафтнага заказніка “Прыбужскае Палессе” разам з памежнікамі прайшлі па беларускаму адрэзку Заходняга Бугу і адзначылі месцы

патэнцыяльных начовак. Аднак далей пробных тураў справа пакуль не ідзе: працэс узгаднення знаходжання ў рэжымнай зоне вельмі складаны.

Да вышэйазначанага можна дадаць, што вельмі перспектыўным падаецца праект “вялікага воднага кола” праз рэкі Заходні Буг, Мухавец, далей – Дняпроўска-Бугскі канал, потым праз рэкі Піну, Ясельду, канал Агінскага, рэкі Шчару і Нёман, Аўгустоўскі канал, і, нарэшце выхад да ракі Вісла. Названы маршрут мае дачыненне да рэканструкцыі праекта “з варагаў у грэкі”, які злучаў Чорнае мора з Балтыйскім па Бярэзіне, Дняпру, Заходняй Дзвіне і іх прытоках.

Не застаецца па-за ўвагай водны турызм у рамках праграмы транспамежнага супрацоўніцтва “Польшча – Беларусь – Украіна”, якая рэалізуецца ў Еўрарэгіёне “Буг”. [больш падрабязна гл. 3]. На перыяд 2014-2020 гадоў была ўхвалена ініцыятыва “Буг аб’ядноўвае нас” на агульную суму гранта больш за 1 млн. 285 тыс. еўра, з чаго на беларускі бок прыпадае 256,5 тыс. еўра. Партнёрамі ў гэтай праграме выступілі Драгічынскі райвыканкам з Беларускага боку, мястэчка Драхічын – з польскага, а таксама Сокальская раённая рада – з украінскага, якая пазьней у працэсе тэрытарыяльнага ўзбуйнення адыйшла да Чырвонаградскага раёну.

Названы праект прадугледжвае стварэнне транспамежнага турыстычнага маршруту для сплаваў на байдарках агульнай працягласцю каля 800 км. Першапачаткова ён бярэ сваё пачатак ў гміне Драхічын па польскім баку Заходняга Бугу, а потым у раёне Брэста разгаліноўваецца: у адным накірунку ён доўжыцца далей па ўкраінскім баку Заходняга Бугу да ягонага вытоку ў аколцах Сокаля, у другім – маршрут пралягае па тэрыторыі Беларусі па рацэ Мухавец і Дняпроўска-Бугскім канале і завяршаецца ў Драгічынскім раёне. Праект таксама ўключае ў сябе ўпарадкаванне пляцовак для адпачынку турыстаў, будаўніцтва берагавой інфраструктуры, усталяванне інфармацыйных знакаў на працягу вызначанага маршруту і арганізацыю масавых мерапрыемстваў на транспамежжы. Водныя артэрыі рэгіёну з’яўляюцца не толькі прыцягальнымі для тых, хто выкарыстоўвае свой вольны час для сплаваў, яны вабяць да сябе таксама выдатнымі магчымасцямі для аматараў рыбнай лоўлі.

Заклучэнне. Патэнцыял для развіцця воднага турызму ў Брэсцкім рэгіёне ацэньваецца даволі высока. Такія рэкі, як Заходні Буг, Прыпяць, Піна, Ясельда, Мухавец, Лясная і інш. прыдатныя для

арганізацыі тураў для аматараў такога віду адпачынку, тым больш што маецца шэраг распрацаваных для гэтага маршрутаў. Але ў той самы час ягонае паступальнае развіццё стрымліваецца шэрагам фактараў, сярод якіх трэба назваць недастаткова высокі ўзровень адпаведнай берагавой інфраструктуры, недахоп плавальных сродкаў і належнага інвентара, адсутнасць дастатковай колькасці падрыхтаваных спецыялістаў, слабая прамоцыя воднага турызму сярод шырокіх публічных колаў. Паспяховае развіццё воднага турызму ў пэўнай меры залежыць таксама ад намаганняў раённых аддзелаў спорту і турызму і адпаведных грамадскіх аб'яднанняў, якія маюць зацікаўленасці ў фармаванні запытаў насельніцтва адносна здаровага ладу жыцця.

Спіс выкарыстаных крыніцаў:

1. В Брестской области в этом году стало вдвое больше водных турмаршрутов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mediabrest.by/news/turizm/v-brestskoy-oblasti-v-etom-godu-stalo-vdvoe-bolshe-vodnyh-turmarshrutov>. – Дата доступа: 20.04.2021.
2. Водный туризм на Брестчине. Перспективы развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://brestcity.com/blog/vodnyj-turizm-na-brestchine-perspektivu-razvitiya>. – Дата доступа: 21.04.2021.
3. Турмаршрут для сплава на байдарках свяжет приграничье Беларуси, Украины и Польши [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.belta.by/society/view/turmarshrut-dlja-splava-na-bajdarkah-svjazhet-prigranichje-belarusi-ukrainy-i-polshi-294239-2018/>. – Дата доступа: 20.04.2021.
4. Хвагина, Т.А. Перспективы развития водных маршрутов в Припятском Полесье / Т.А. Хвагина // Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы: сборник трудов VIII международной научно–практической конференции, УО “Полесский государственный университет”, г. Пинск, 17 октября 2014 г. / Министерство образования Республики Беларусь [и др.]; редкол.: К.К. Шебеко [и др.]. – Пинск : ПолесГУ, 2014. – С. 118–120. Пол

ОРГАНІЗАЦІЯ СПЛАВІВ РІЧКОЮ ДНІСТЕР

Андрій Манько*, Аркадіуш Пшибилка**

**Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна*

**Університет економічний в Катовіцах, Катовіце, Польща

Долина Дністра була заселена людьми ще з часів раннього палеоліту. Цьому сприяв чудовий, майже середземноморський клімат, родючі землі, багата рибою ріка. З кінця ХІХ сторіччя й до вересня 1939 року тут із задоволенням відпочивало шляхетне панство з Австрії та Польщі. В радянські часи Дністер був відомий, як водний туристичний маршрут всесоюзного значення.

Сучасна назва другої за величиною ріки України виникла в часи Київської Русі і перекладається як “швидка вода” [1].

Існує легенда, за якою колись на місці річки був невеликий струмок, уздовж якого жили люди. Вони вели свій календар, позначаючи дні на прибережному піску. Але одного разу струмок розлився й затопив береги. Коли вода зійшла, люди вийшли на берег, а позначок на піску уже не було. “Хто дні стер?” – бідкались вони. “Струмок дні стер”. З того часу і стали називати струмок, який дні стер – Дністер [2].

Велич Дністровського каньйону зачаровує, а його популярність стрімко росте щороку – за хорошими враженнями, сучасними туристичними продуктами, активним і екологічним відпочинком сюди приїждять дедалі більше українців. Дністровський каньйон – один із найцікавіших туристичних напрямків України, тому що кожен знайде тут щось до душі. На берегах каньйону дедалі частіше відкриваються нові кемпінги та бази відпочинку, активно працюють пункти прокату каяків і велосипедів, гіді і локальні туристичні фірми, з’являються виробники місцевих крафтових продуктів, проводять цікаві місцеві події і заходи, поступово створюються нові туристичні шляхи та екостежки.

Дністер має довжину 1362 км (600 км з них він тече Молдовою), починається на Львівщині та впадає у Дністровський лиман на південному заході від Одеси. Найбільші притоки: Стрий, Домниця, Свіча, Бистриця, Стрипа, Серет, Збруч та Смотрич, а всього їх кількість сягає 380-ти.

Швидкість течії – від 4 м/сек. (верхів'я) до 0,7 м/сек. біля гирла. Вода у Дністрі не дуже прозора, а чистота її залежить від опадів. Якщо у Карпатах падають потужні дощі, то все, що вода змиває з гір, потрапляє у ріку, яка за один-два дні швиденько виносить "сміття" подалі.

Довжина самого каньйону – приблизно 250 км. Історичних пам'яток на берегах Дністра значно більше, ніж на багатьох європейських річках. Замки, монастирі, церкви, костьоли, скелі, гроти і печери сторіччями спостерігають за зеленуватою дністровською водою. Ніби чекають когось, хто приїде, прийде, припливе, щоб відкрити йому все, що знають.

За останні роки маршрут по Дністровському каньйону набуває все більшої популярності серед туристів і, що природньо, туроператорів. Вибираєте одну з багатьох фірм, які займаються рафтингом (сплавом) по Дністру, а далі – справа техніки. Звичайно, можна влаштувати водний похід і самотужки, але варто врахувати, що новий катамаран коштує 700-800 у.о., плюс рятівні жилети, палатки, продукти, спорядження і т.д. Краще, все ж таки, спочатку спробувати довіритися спеціалістам, а вже потім, якщо сподобається, зробити рафтинг своїм улюбленим відпочинком [3].

На ділянці від Галича і до Хотина річка утворює Дністровський каньйон, який належить до Семи природних чудес України. Печера "Оптимістична", яка знаходиться поруч, занесена до Книги рекордів Гіннеса, а Джуринський водоспад є найбільшим водоспадом рівнинної України (висота – 16 м, ширина – 20 м).

У місті Заліщики до Другої світової війни існував кліматичний курорт. А зараз звідти стартують сплави на туристичних катамаранах або рафтах. За день туристи проходять в середньому 20-25 км – це 5-6 год на воді. Решта часу – на вивчення пам'яток та неспішний релакс на природі. Мандрувати у всіх цих місцях можна самотійно, або ж віддатись у руки професійних туроператорів. Мандрувати можна вниз за водою або ж милуватися краєвидами згори.

Українські туроператори пропонують 2-5-7-9 та 10-денні мандрівки. Легкий дводенний екстрим на воді обійдеться туристу приблизно у 300-500 грн., залежно від програми. До цієї суми ще треба додати вартість проїзду до місця зустрічі з представниками фірми (ж/д вокзал Тернополя, Чернівців або Івано-Франківська).

Збираючись у похід, з собою треба мати: КЛМН (кружку, ложку, миску, ніж), одяг від дощу, засоби гігієни, щось на голову та окуляри від сонця. Не завадить і взуття "на воду" – щоб ходити по кам'янистому дну, кросівки навряд чи підійдуть. Хоча декому подобається й босоніж.

Кількість осіб у групі залежить від того, скільки плавзасобів має фірма (на різних катамаранах можуть розміститися від 4 до 10 сплавників).

Всіх розділяють на екіпажі і рівномірно розсаджують за розмірами і вагою, проводять інструктаж. На кожному катамарані пливе капітан – хтось із досвідчених працівників турфірми [4].

Весла легкі, зі спеціальною ручкою для "верхньої" руки. Навчитись веслувати зовсім не важко, головне тримати весло майже вертикально й відчувати ритм. Якщо всі будуть працювати веслами в різнобій, то капітану не вдасться тримати плавзасіб рівно. Перекинути катамаран майже неможливо, а щоби окремі сплавники у запалі не повипадали з нього, на ногу кожному чіпляється спеціальна лямка-страхівка. Першим невеличким екзаменом стає спуск на воду і проходження під мостом.

Русло Дністра дуже звивисте, постійно трапляються повороти але виявляється, що течія в окремих місцях дуже відрізняється, і можна пройти більшу відстань значно легше і швидше.

Список використаних джерел:

1. Гамкало М., Романів П., Манько А. Розвиток туризму в басейні р. Дністер у контексті сталого розвитку // Сталий розвиток – стан та перспективи: матеріали міжнародного наукового симпозіуму SDEV' 2018 (28 лютого – 3 березня 2018 року, Львів-Славське, Україна). – Львів, 2018 – С. 296 – 299
2. Городиський Ю., Манько А. Проблеми і перспективи розвитку туризму у Тернопільській області // Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини, 2012. – Вип. 29. Ч. 1. – С. 35 – 42
3. <http://www.tourclub.com.ua/tours/splavy/>
4. <http://www.dnister.net/>

ВОДНИЙ ТУРИЗМ НА РІЧЦІ ДНІСТЕР

Андрій Манько, Самусь Дар'я

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна*

Річка Дністер стає щораз популярнішим туристичним об'єктом. Особливо швидко розвивається сплав по Дністру. Більшість маршрутів починається біля міста Галича і пролягають Дністровським каньйоном. Пливуть на катамаранах або каяках до міста Заліщиків, дехто далі – аж до Хотина. Деякі туристи починають сплав вище – біля міста Миколаєва або смт Журавно.

У нижній течії Дністра, в Молдові, на річці функціонує кілька прогулянкових теплоходів. У великих містах на берегах річки обладнані пляжі та відпочинкові зони.

Високі стіни Дністровського каньйону (приблизно 120 м), затримуючи тепло, сприяють створенню особливого субтропічного мікроклімату: весна тут настає раніше, аніж на решті території Покуття та Поділля, літо – спекотне із нечастими й нетривалими дощами. Недаремно Заліщики – місто, взяте у долоні меандрами Дністра, – колись було популярним курортом із яхт-клубами, тенісними кортами й алеями тропічних рослин.

Дністровський каньйон утворений річкою Дністер і розташований на межі 4 областей: Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької та Хмельницької. Загальна довжина його становить близько 250 км, що забезпечує Дністровському каньйону місце серед найбільших каньйонів не лише України, а й Європи [1].

Дністровський каньйон, згідно з рішенням всеукраїнського Інтернет-опитування, оголошеним 26 серпня 2008 року, визнаний одним із 7 природних чудес України.

Утворився внаслідок специфічної геологічної будови місцевості, а також тектонічних рухів та процесів водної і вітрової ерозії.

На території каньйону знаходиться численні об'єкти природно-заповідного фонду України, зокрема:

- ✓ Національний природний парк «Дністровський каньйон»
- ✓ Регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон»
- ✓ Регіональний ландшафтний парк «Дністровський»
- ✓ Бакотська затока.

Каньйон розташований у західній частині України, причому лівий і правий бік каньйону належить різним областям: лівий – Тернопільській і Хмельницькій, а правий – Івано-Франківській і Чернівецькій.

В Івано-Франківській області Дністровський каньйон розташований у Галицькому, Тисменицькому, Глумацькому та Городенківському районах. У Тернопільській області каньйон охоплює райони: Монастириський, Бучацький, Заліщицький та Борщівський. У Чернівецькій – це Заставнівський та Хотинський райони, а у Кельменецькому та Сокирянському Дністровський каньйон менш помітний, аніж у решті районів. На території Хмельницької – Кам'янець-Подільський та Новоушицький.

Поблизу Дністровського каньйону проходять автошляхи А-268, А-269 та М-14.

У 2008 році під час Всеукраїнського інтернет-опитування Дністровський каньйон визнано одним із семи чудес України. Ця пам'ятка природи вражає своїми скелями, численними водоспадами, листяними та сосновими лісами, цілющими джерелами, а також різноманітням флори та фауни. Враховуючи складність рельєфу, найзручніше туристам споглядати красу каньйону з акваторії Дністра. Донедавна зробити це можна було лише під час сплаву річкою на плотах та катамаранах. Відтепер для туристів відкривається ще одна можливість – побачити каньйон з палуби унікального корабля «Юрій», який ходить і мілководдям [2].

Найпопулярніші туристичні маршрути у Дністровському каньйоні — на ділянці між смт Коропцем та м. Заліщиками.

Дністер дає низку можливостей для шанувальників активного відпочинку. Одним із найпопулярніших занять є сплави, що відбуваються у теплий сезон: розпочинаються ще у квітні й тривають аж до жовтня. Однак, високим вважається період із червня до серпня включно.

Сплави Дністром приваблює не тільки з точки зору водних маршрутів, а й насиченістю рукотворними та природними об'єктами, які зручно відвідати чи оглянути під час подорожі водою: місця трипільських поселень, численні водоспади, гроти відлюдників та язичницькі капища, колонії сірих чапель й реліктові ліси, залишки замків та фортець. У випадку із вигадливими багат шаровими стінами каньйону навіть не потрібно залишати човен. Часто їх

називають підручником геології: адже вони дають інформацію про вік планети, розповідають про силурійський, крейдовий та інші періоди. А ще правлять за природні камери схову, зберігаючи рештки флори та фауни протягом 500 млн років.

На Дністрі можна побачити безліч сплавних засобів: від плоскодонок до теплоходів. Усе ж для активного відпочинку найчастіше використовують такі човни: каное (3-4 ос.) та каяки (1-2 ос.) – маломірні судна, швидкі й маневрені, на них зручно причалювати для огляду цікавого місця; катамарани та рафти (6 – 8 ос.) – місткі човни для великих компаній.

Новинкою для дністровських вод, однак вже доволі популярним серед туристів, є SUP (Stand up Paddle board) Ці дошки, що схожі на плавзасоби серфінгістів, виявились непоганою альтернативою іншим човнам на тихій дністровській течії: мала вага, зручність у транспортуванні, можливість веслувати стоячи, на коліні, сидячи чи навіть лежачи на боці [3].

Діапазон денної сплавної ділянки може коливатися від 15 до 45 км на день. Спокійні води Дністра – дружні до новачків й дають можливість швидко опанувати практично будь-який сплавний засіб. Дністер дає можливість комфортно встановити табір і переночувати в наметах на мальовничих диких галявинах. Однак рекреаційна інфраструктура також поволі вибудовується – і з наметом можна зупинитись у належно облаштованих кемпінгах для туристів. Плануючи сплав, варто пам'ятати, що на ділянці Нижнів — Заліщики кращі умови доїздів і переїздів – на правому березі Дністра сплавних відтинків від с. Нижнів до м. Заліщики:

с. Нижнів (від автомобільного мосту) – м. Заліщики (130 км): дика й безлюдна ділянка із залісненими берегами, насичена природними та історичними пам'ятками, особливою атракцією у цій частині Дністра є дельтадром у с. Одаїв та водоспад Дівочі сльози біля с. Ісаків [4];

м. Заліщики – с. Хотин (105 км): береги стають стрімкими й скелястими, лісів меншає та все частіше трапляються села; каньйон закінчується Хотинською фортецеюокрасою дністровських берегів, твердинею у минулому й популярним екскурсійним об'єктом сучасності.

Список використаних джерел:

1. Гамкало М., Романів П., Манько А. Розвиток туризму в басейні р. Дністер у контексті сталого розвитку // Сталий розвиток – стан та перспективи: матеріали міжнародного наукового симпозиуму SDEV' 2018 (28 лютого – 3 березня 2018 року, Львів-Славське, Україна). – Львів, 2018 – С. 296 – 299
2. Городиський Ю., Манько А. Проблеми і перспективи розвитку туризму у Тернопільській області // Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини, 2012. – Вип. 29. Ч. 1. – С. 35 – 42
3. <http://www.tourclub.com.ua/tours/splavy/>
4. <http://www.dnister.net/>

ОРГАНІЗАЦІЯ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Станіслава Пасєка, Вікторія Красномоєць

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Черкаси, Україна*

Черкащина – надзвичайно мальовничий край, що має потужний туристичний потенціал. Регіон славиться багатими природними ресурсами, значним історико-культурним потенціалом, багатством архітектурних та археологічних пам'яток, які відображають різні етапи розвитку історії і культури краю, життя і діяльності відомих людей, мають мистецьку і наукову цінність. Відтак, в області набули поширення практично усі види туризму.

Набув розвитку в регіоні і водний туризм, який трактуємо як подорожі, здійснювані по воді на суднах різного типу – шлюпках, прогулянкових човнах, байдарках, плотах, надувних човнах, яхтах, моторних суднах [1, с. 263] а отже такий вид туризм, де водойма має визначальне значення або залучення до туристичного процесу.

Розвитку водного туризму сприяє широка мережа водних ресурсів області, що складає 7,5 тис. км², або 4% від загальної площі області. На території області протікає 1037 річок і струмків площею 7,5 тис. км². Річок довжиною понад 10 км налічується 181, в тому числі 9 рік (головні з них – Дніпро, Супій, Велика Вись, Тясмин, Рось, Гірський Тікич, Гнилий Тікич, Ятрань, Синюха) мають довжину

понад 100 км., інші – малі річки (Вільшанка, Сріблянка, Уманка, Ірдинь, Ірклій, Шполка, Чумгак) – менше 80 км. [2].

Прояв водного туризму надзвичайно багатогранний. Найчастіше його розглядають як складову спортивного туризму. За даним напрямом в області протягом останнього часу було проведено ряд заходів, серед яких:

– 29.06.2020 – відкриті змагання з веслування на байдарках і каное серед ветеранів "Уманська регата" (м. Умань, бл. 150 учасників з усієї України);

– 11.08.2020 – обласні змагання з веслування на байдарках і каное на призи срібного призера Олімпійський Ігор Олександра Мотузенка (м. Сміла, бл. 75 учасників) та інші.

З 2007 року на Черкаській дамбі проводять Міжнародний заплив через Дніпро (International Dnipro Swim Marathon). У 2020 році марафон відбувся 11 липня та об'єднав спортсменів із обласного центру, а ще – з Києва, Одеси, Львова, Дніпра та Харкова. Для учасників пропонують чотири дистанції – протяжністю 10 км, 5 км, 3,3 км та 800 метрів (для дітей) [3].

В області розроблено та функціонують рафтинг тури або туристичні сплави по рікам Рось [4], по Гірському Тікичу [5] подорож на каяках по р. Рось та р. Дніпро [6].

Окрім прояву водного туризму у контексті спортивного напрямку, на Черкащині існує ряд інших можливостей. Широка річкова мережа області сприяє розвитку сільського (зеленого) та екологічного туризму поблизу водойм. Яскравим прикладом такого осередку є еко-садиба зеленого туризму «Мальва Озерна», що розташована у селищі курортного типу Миколаївка, в природно-заповідній зоні Корсунь-Шевченківського району. Це неймовірно красивий, збережений і ще не зруйнований людьми куточок природи. Головна особливість села – це неосяжні простори, ландшафт, схожий на малі Карпати, неймовірна тиша та красуня Рось [7].

В області добре розвинені традиції рибальського туризму. В області налічується близько 27 спеціалізованих, відокремлених від заповідних рибальських угідь [8]. Облаштована берегова зона Дніпра та інших рік – основа розвитку пляжно-купального туризму.

У найближчих планах місцевої влади на 2021 рік – запуск прогулянкових рейсів Дніпром із Києва до Канева і назад. Нині

формується пакет пропозицій для українських та іноземних операторів водних маршрутів. На кораблях передбачаються всі умови для комфортної подорожі: кейтеринг, безготівковий розрахунок, підключення до Wi-Fi. Спеціальний інтерактивний аудіогід за маршрутом. Розробляються різноманітні формати подорожей: одно- чи дводенна, нічна, з зупинками в інших містах чи без. [9].

Отже, як засвідчив проведений аналіз, Черкащина є надзвичайно потужним осередком розвитку водного туризму в Україні. Широка річкова мережа та наявність на території області найбільшої водної артерії країни створює максимально сприятливі умови та формує потенціал розвитку даного виду туризму. Перспективними напрямками є подальша популяризація Черкаського краю як спортивної столиці, в тому числі, і з проведення водних видів спорту; залучення інвесторів для подальшого розвитку круїзних маршрутів по Дніпру.

Список використаних джерел:

1. Матусевич А.М., Кандиба П.О. Водний туризм Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 22-23 березня 2018 року, м. Черкаси [Текст] : у 2-х томах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. – 392 с. С. 263-267
2. Природні ресурси Черкаської області. URL: <http://eco.com.ua/content/prirodni-resursi-cherkaskoi-oblasti> (дата звернення: 16.04.2021).
3. Черкаська міська рада. Новини. У Черкасах перепливатимуть Дніпро URL:<http://chmr.gov.ua/ua/newsread.php?view=18282&s=1&s1=6> (дата звернення: 16.04.2021).
4. Сплав по Росі. URL: <https://www.watergid.club/splavy-po-richkah-ukrayiny/splav-po-rosi/>(дата звернення: 16.04.2021).
5. Сплав по Гірському Тікічу. URL: https://www.avestravel.com.ua/tour_view/splav-po-girskomu-tikichu/(дата звернення: 16.04.2021).
6. Сплавы на байдарках, каяках и катамаранах по реке Рось. URL:<http://www.baidarki.com.ua/modules.php?name=Pages&pa=showpage&pid=99>. (дата звернення: 16.04.2021).
7. Сайт еко-садиби «Мальва Озерна» URL:<https://ecotourism.in.ua/>(дата звернення: 16.04.2021).
8. Рибні місця Черкаська область. URL:

<https://nameste.com.ua/uk/mesta/cherkaska>(дата звернення: 16.04.2021).

9. Уже формується концепція з розвитку туризму на Черкащині. 09.04.2021. URL:<https://ck-oda.gov.ua/kultura/uzhe-formuyetsya-koncepciya-z-rozvitku-turizmu-na-cherkashhini-oleksandr-skichko/>(дата звернення: 16.04.2021).

«ЄДНАЄ НАС БУГ – УТВОРЕННЯ ДВОХ ТРАНСКОРДОННИХ БАЙДАРКОВИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ» (BUG UNITES US)

Андрій Порицький, Галина Крук
Червоноградська Районна Рада
Червоноград, Україна

Річка Західний Буг з її мальовничим поріччям, багатим на природні скарби, пролягає через території трьох країн: Польщі, Білорусі та України. Незважаючи на рекреаційний потенціал цього регіону, туризм ніколи не відігравав основної ролі в його розвитку. Серед основних причин – недостатнє використання природних переваг, які дає річка та низький рівень туристичної інфраструктури.

Партнери проєкту BugUnitesUs вирішили створити нові умови та перспективи для свого регіону. Мета міжнародного проєкту «Єднає нас Буг – утворення двох транскордонних байдаркових туристичних маршрутів», зміцнення інтеграції в транскордонному регіоні, підвищення його соціального та економічного потенціалу через популяризацію і збереження природного спадку та вдосконалення туристичної інфраструктури річки Західний Буг та її долини.

В межах реалізації міжнародного проєкту буде розроблено два нові байдаркові маршрути річкою Західний Буг, з відповідним маркуванням, інформаційними пунктами та з облаштованими місцями для відпочинку туристів (рисунок).

В селі Конотопи Червоноградського району буде збудована 20–метрова оглядова вежа. Це 4-рівнева споруда зі сходами, які розташовані всередині конструкції. Всі рівні завершуються квадратними майданчиками з дерев'яним огороженням. Сама вежа

матиме вигляд видовженої піраміди зі зрізаним верхом. На останньому рівні передбачений оглядовий майданчик. Зверху вся конструкція накрита шатровим дахом.

В межах міжнародного проекту в місті Сокаль Червоноградського району будується Центр байдаркового туризму, який буде займатись промоцією природної спадщини та байдаркового туризму. Відвідувачі зможуть безкоштовно винайняти байдарки та необхідне обладнання, відвідати заняття з байдаркового спорту та інші заходи. Інструктор ознайомить з усіма нюансами маршруту та проведе інструктаж.

Завдяки покращенню туристичної інфраструктури проєкт забезпечить нові можливості для розвитку потенціалу територій та економічного зростання. Що не менш важливо, партнери зміцнять співпрацю та обмін досвідом, разом вирішуючи спільні проблеми. Новий байдарковий маршрут, що пролягатиме через прикордонні території трьох країн, дасть змогу людям, які люблять природу, відкрити для себе красу річки Буг. Водночас спільні міжнародні транскордонні заходи дозволять місцевим громадам зміцнити співпрацю, налагодити нові контакти, розвивати підприємництво.

Станом на сьогодні в межах проєкту вже придбано 34 байдарки із спорядженням. В планах – завершення будівництва Центру байдаркового туризму, облаштування відповідної інфраструктури, придбання катамарана, облаштування місць відпочинку, виготовлення рекламної продукції тощо.

Захоплюючи красу Західного Бугу, дивовижні пейзажі річки можна буде побачити під час фотовиставки, яка теж буде організована в межах міжнародного проєкту.

Рисунок. Схема байдаркових маршрутів р. Західний Буг

Загалом проект є дуже цікавим і готує багато родзинок для туристів, які зможуть поринути у чарівний світ природи не лише за допомогою сплаву. У зонах відпочинку вони матимуть можливість насолоджуватись звуками живої природи, а завдяки оглядовій вежі побачать мальовничі місця Західного Бугу. Для дітей буде розроблена комп'ютерна гра, яка дозволить їм у віртуальному просторі пройти весь маршрут по річці.

Загальний бюджет проекту – 1 414 765, 86 євро. З них грант ЄС – 1 273 289, 27 євро, в тому числі грант ЄС для України – 290 967,70 євро. Внесок українського партнера – 32 329,74 євро. Учасники проекту – гміна Дорогичин (Республіка Польща), Червоноградська районна рада Львівської області (Україна), Дрогичинський районний виконавчий комітет Брестської області.

МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДНИХ СПЛАВІВ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ГОРИНЬ

Андрій Романів, Олексій Токар

Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені акад. С. Дем'янчука, м. Рівне

Водний сплав є природоорієнтованим видом активного туризму, що передбачає подорож руслом річки на плавзасобах гребного типу (плотах, катамаранах, каяках, каное та ін.) з використанням природної течії водного потоку. Основними критеріями можливої організації водних сплавів річкою є параметри акваторії: ширина та глибина русла, наявність перешкод, характер течії, сезонні зміни режиму річки. Для організації зазначених подорожей можуть використовуватися річки із різним характером течії: бурхливі річки із порогами приваблюють любителів екстремального відпочинку; із спокійною рівномірною течією дозволяють організовувати тури для населення різних вікових категорій, незалежно від наявного туристичного досвіду. Підвищений інтерес до даного виду туризму на сучасному етапі зумовлений:

- зростанням популярності на види активного відпочинку в цілому;
- спробами залучення органами місцевого самоврядування на рівні областей та об'єднаних територіальних громад додаткових коштів в регіони через формування, просування та реалізацію місцевих туристичних продуктів;
- пандемією COVID-19, що суттєво скоротила мобільність населення в світі, однак сприяла пошуку альтернативних шляхів відпочинку на базі місцевих туристичних ресурсів та популяризації видів туризму в природньому середовищі, що не передбачають масових скупчень громадян.

Рівненщина є регіоном України із значними потенційними можливостями для розвитку мережі водних маршрутів. Загалом в області нараховується 171 річка протяжністю більше десяти кілометрів, а загальна довжина водних артерій регіону становить близько 4,5 тисяч кілометрів. Територія Рівненщини повністю належить до басейну Прип'яті, а організація сплавів можлива як на самій Прип'яті, так і на її притоках першого та другого порядку, серед яких: Стохід, Стир, Іква, Стубла, Горинь, Случ, Ствига, Льва.

Популяризація та розвиток зазначеного напрямку водного туризму є вдалим гармонійним доповненням таких пріоритетних для області видів туризму, як: екологічний, сільський, історико-культурний.

Особливу увагу туристів-водників, на теренах Рівненської області, привертає річка Горинь та її права притока Случ. Горинь є другою за водністю та найбільшою за протяжністю і площею водозбірного басейну річкою регіону. Беручи свій початок на горбогірному масиві Вороняки, що на півночі Тернопільщини, річка пересікає частково Подільську височину, зону Малого Полісся, Волинську височину, Поліську низовину і на території Білорусі впадає у Прип'ять. Загальна протяжність її русла – 659 км, з них 386 км пролягає територією Рівненщини.

У верхній частині течії, зокрема в районі смт. Ямпіль та смт. Білогір'я, що на Хмельниччині, русло річки та річкова долина суттєво змінені дренажними каналами і не надто привабливі для водних подорожей, проте нижче Ізяслава річка доволі повноводна. Популярність організації сплавів, саме в середній частині течії русла обумовлено кількома чинниками:

- збереженість природного русла річки, мальовничість берегових уступів, наявність лісових масивів на узбережжі;
- сприятливі гідрологічні умови для організації сплавів протягом всього теплого періоду – переважають плесоподібні ділянки з глибинами 1,5-2 метри та середньою швидкістю течії близько 0,3 м/с, обмежена кількість перекатів, що мають глибини менше 0,5 метрів при швидкості течії 0,5-1,3 м/с;
- майже повна відсутність заростей очерету на узбережжі;
- наявність виходів природних джерел, що дозволяють поповнювати запаси питної води мандрівникам, організовувати бівак тощо;
- хороша транспортна доступність річки на багатьох ділянках, що слугують місцями організації старту чи фінішу водної подорожі. Річка Горинь утворює велику звивисту дугу навколо міста Рівне. Відрізок русла протяжністю понад 60 кілометрів, знаходиться на відстані не більше 15-20 кілометрів від обласного центру, що сприяє організації 2-х, 3-денних турів вихідного дня для міських жителів;
- в річці водиться 34 види риб, а повільна течія дозволяє поєднувати організацію водних сплавів з риболовлюю;

- багата історико-культурна спадщина регіону. Загалом на узбережжі річки розташовано 94 населених пункти. Історик Б.А. Прищепа [2], вказує на формування слов'янських поселень на Погоринні (в басейні р. Горинь), ще наприкінці I тис. н.е., розглядає етапи становлення таких важливих середньовічних центрів, як: Дорогобуж, Корець, Острог, Пересопниця, Рівне, Степань. Екскурсії з представленням історико-культурних пам'яток можуть слугувати вдалим доповненням водних подорожей;
- поступовий розвиток на узбережжі річки сучасної туристичної інфраструктури, відпочинкових комплексів, які пропагують відпочинок на воді, зокрема: Хутір «Тихий», Monte Carlo, Villa-Park, Bermuda Club, «Гуляй хата», острів Єпків та ін.

Цікавим, атрактивним водним об'єктом Рівненщини є і права притока Горині – річка Случ. Особливо мальовничими видаються ландшафти в межах території, що входить до Надслучанського ландшафтного парку. Горбогірні пагорби, що вкриті сосново-дубовими лісами, крутими уступами обриваються в долину річки Случ із виходами корінних порід на поверхню. Тут утворені заказники місцевого значення: «Соколині гори», «Марининсько-Устянські граніти», «Більчаківське джерело» та ін. Унікальність природних ландшафтів та гідрометричні параметри русла річки сприяють розвитку водних сплавів з квітня по жовтень включно. Найбільшою популярністю, на теренах області, користується ділянка річки Случ між населеними пунктами Маринин та Соснове.

Підсумовуючи викладений матеріал, загалом хочемо зазначити, що Погориння є територією із значним туристично-рекреаційним потенціалом, а гідрологічні особливості річок Горинь та Случ дозволяють організовувати водні сплави різної комбінації – від одно-, дводенних турів вихідного дня, до повноцінних спортивних походів першої-другої категорії складності. Незважаючи на ряд ключових переваг, варто зазначити і на існуючі проблеми, що перешкоджають повноцінному розвитку даного напрямку водного туризму:

- необхідність розвитку сучасної спеціалізованої прибережної туристичної інфраструктури (кемпінгові зони, рафтингові табори, прокат водного спорядження тощо);
- створення туристичних карт та схем водних маршрутів із зазначенням гідрологічних параметрів річки, наявних перешкод,

місць можливих стоянок, джерел питної води, цікавих туристичних об'єктів;

- покращення якості під'їзних шляхів;
- забезпечення якісного супроводу учасників туристичних подорожей (підвищення кваліфікації та сертифікація гідів-провідників на рівні держави);
- підвищення рівня безпеки учасників подорожей, розвиток вузькоспеціалізованих програм страхування зорієнтованих на водні подорожі.

Втілення зазначених заходів сприятиме не тільки зростанню кількісних параметрів організації водних подорожей в басейні річки Горинь, але суттєво підвищить якість зазначених туристичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2019 році. Департамент екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації, Рівне, 2020. – 243 с.
2. Прищепя Б.А. Погориння у середньовіччі: населення, системи заселення, урбанізаційні процеси. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.04. – археологія. Інститут археології НАН України, Київ, 2019.

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ У МЕЖАХ ЖУРАВНЕНСЬКОЇ ОТГ

Павло Романів

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна*

Відомо, що Західний регіон України володіє усіма необхідними ресурсами для потреб організації водного туризму. У статті хочемо звернути увагу на Передкарпатську частину річки Дністер з допливами (Стрий, Свіча), що на нашу думку є певною мірою недооціненою з точки зору туристів та організаторів водного туризму.

Репрезентативною територією перспективного розвитку водного туризму є Журавненська ОТГ Стрийського району Львівської області. Узагальнюючи різноманітність підходів до трактування поняття потенціал, вважаємо доцільним визначити туристично-рекреаційний потенціал регіону як наявність конкретних можливостей (детермінант) та ресурсів, які можуть бути використанні для розвитку туристичної та рекреаційної діяльності.

Досліджувана об'єднана територіальна громада (ОТГ) утворена шляхом приєднання семи сільських рад: Володимирецької, Зарічненської, Любшанської, Мельницької, Монастирецької, Сидорівської, Чертізької до Журавненської селищної ради із адміністративним центром у селищі Журавно. Територія географічно та гідрологічно приурочена до нижньої течії р. Свіча, що впадає у р. Дністер (рис. 1).

Вважаємо територію громади унікальною у сенсі положення для організації водного туризму, локальних заходів навчального спортивно-туристичного характеру. Територія багата на об'єкти історико-культурної та природно-географічної спадщини, що дозволить урізноманітнити програми перебування туристів-водників і не тільки. Своїми особливостями вирізняється рельєф, клімат, рослинність, наявність та унікальність водних об'єктів, історико-культурна складова.

Між смт Журавно і с. Новошино розташована г. Бакоцино, яка піднімається на 335 м над рівнем моря. Це найвище підняття лівого берега Дністра. Схили Бакоцино більш стрімкі, місцями зустрічаються урвища. Гора складена пісковиками і своїм виглядом дуже нагадує обриси Карпат. Це відроги Опілля, що опускаються до заплавної долини р. Дністер на лівому березі. Це формує ландшафтну унікальність території, що є на межі Передкарпаття та Опілля, формуючи неповторну різноманітність.

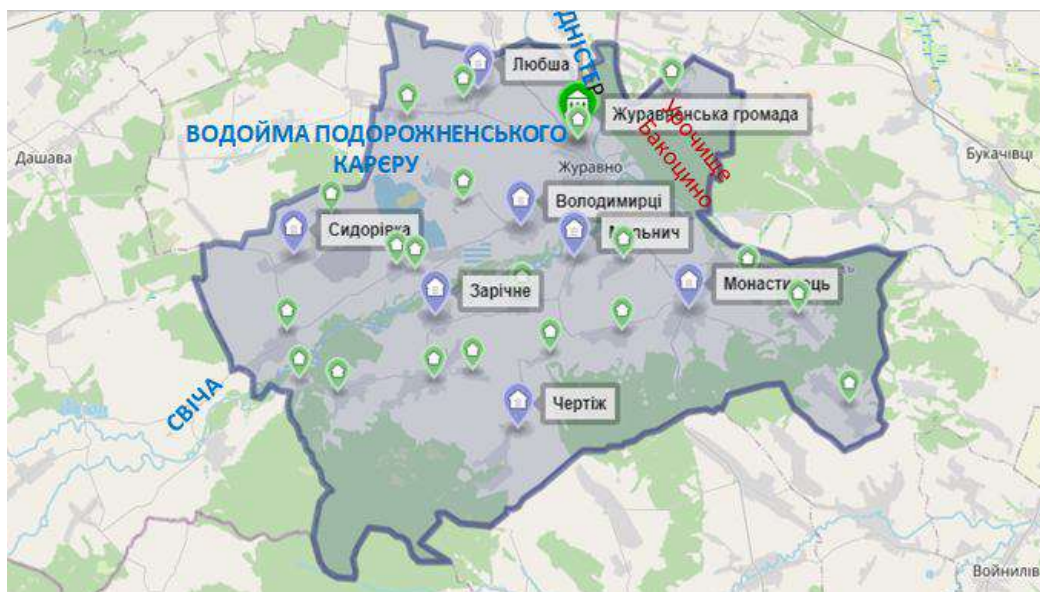

Рис. 1. Територія Журавненської ОТГ з атрактивними об'єктами організації водного туризму.

Друга частина регіону – правобережжя Дністра - займає частину Верхньо-Дністрової рівнини Передкарпаття, яка простягається до впадіння в р. Дністер р. Свічі (рис. 2) та називається Стрийсько-Жидачівською низовиною, яка має рівнинний характер, місцями заболочена. Висоти її утворені наносами рік Стрий і Свіча. Переважаючі висоти 200-250 м.

В цілому для території дослідження характерна відносно м'яка зима, тривала волога весна, нежарке літо, тепла і досить суха осінь.

Для потреб організації водного туризму важливими є гідрологічні особливості території. Розподіл стоку впродовж року нерівномірний. Більша його частина припадає на весняно-літній період. Витрати води залежать від запасів снігу, тривалості сніготанення і кількості опадів. Максимальний стік найбільш ймовірний в травні–серпні, що зумовлено особливостями випадання опадів. Найбільші витрати води в осінньо–зимовий період.

Рис. 2. Місце впадіння р. Свіча у р. Дністер, на задньому плані – урочище Бакоцино (світлина автора).

Живляться ріки в основному дощовими і талими водами. Режим річок району - повеневий. Ймовірні три підняття рівнів води: літні повені (від випадання тривалих літніх дощів) – найбільші за рівнем води; весняна повінь (від танення снігу) – величина якої в останні роки дуже незначна; зимові повені внаслідок раптових відлиг (за величиною значно поступаються рівню літніх повеней).

На території району серед поверхневих вод, окрім річок, виділяються також озера, в основному залишкового походження, які утворилися на старих руслах рік. Це, так звані, озера – стариці. У більшості їх низини заболочені. Найбільші з них це: Журавнівське, Млиниське, Смогівське. В долині р. Стрий (Тейсарів - Іванівці) розкинулася велика кількість маленьких заболочених озер стічного типу. Їхнє цільове призначення є комплексне, що сприяє рекреаційній діяльності, або риборозведення, що потенційно може впливати на розвиток активної рекреації, спортивної риболовлі тощо.

Унікальним природним (природно-техногенним) об'єктом вважаємо найбільший і найглибший кар'єр в Західній Україні в с. Подорожнє, котрий має 95 метрів завглибшки, довжиною близько 3 700 м. (рис. 3.). Площа складає близько 420 га. Водойма має потенціал як для водного туризму, так і для організації спортивної риболовлі, рекреаційно-відпочинкової інфраструктури тощо. Проте, існує проблема завершення рекультивацийних робіт.

Рис. 3. Водойма на місці Подорожненського кар'єру (світлина автора).

Історико-культурна складова території становить доповнення, урізноманітнення програмного забезпечення водно-туристичних маршрутів Дністром та Свічею. Унікальним потенційним центром історико-культурного, етнічного, ностальгійного, водного туризму є смт Журавно (центр громади), що розташоване неподалік впадіння р. Свіча у р. Дністер.

У Журавно розташований палацово-парковий комплекс, що має історичну та дендрологічну пізнавально-рекреаційну цінність. Журавно є одним з тих пунктів, де водні маршрути можна починати, закінчувати, а також – це транзитний пункт. Села громади становлять сакральну цінність, оскільки практично у кожному з них є дерев'яна церква та дзвіниця, котрим понад 100 років. Це села Монастирець, Антонівка, Старе село, Буянів тощо.

Пропонуємо кілька комплексних маршрутів у межах громади.

Маршрут Журавно – урочище Бакоцино носить пізнавальну, спортивно-оздоровчу, естетичну та екологічну цінність. Проходить від смт Журавно вздовж Дністра в урочище Бакоцино. Під час проходження маршруту йде ознайомлення з такими об'єктами:

1. Річка Дністер (рис. 4), по якій проходить один з маршрутів водного туризму України. Журавно є одним з тих пунктів, де такі маршрути починаються.

Рис. 4. Сплав річкою Дністер в околиці урочища Бакоцино (світлина автора).

2. Урочище Бакоцинський ліс, унікальне багатством флори і фауни.

3. Гіпсовий кар'єр, залишки гіпсового заводу.

4. Придністерська частина урочища Бакоцинський ліс. Трапляються відслонення пісковиків, котрі також використовували в якості будівельного матеріалу.

Не менш цікавим у еко-геопізнавальному стосунку є пропонуваній маршрут: Журавно – Подорожне – Журавно. Найбільш атрактивним об'єктом на цьому маршруті є село Подорожне і Подорожнянський сірчаний кар'єр, котрий уже не функціонує. В кар'єрі проводять рекультиваційні роботи, виробітки затоплені водою і поступово перетворюються на водні рекреаційні об'єкти. Найбільша проблема, котра стосується туристично-рекреаційного значення цієї території – інвестиції та інфраструктура.

Маршрут також може проходити з використанням плавзасобів нижнім відтинком течії річки Свіча, однієї з найбільш чистих річок Львівської області. Русло цієї річки особливе тим, що значно меандрує, спричиняючи атрактивність маршруту, значну бокову ерозію та зміну русла з часом.

Загалом, ресурси природно-географічного та історико-культурного генезису території Журавненської ОТГ різноманітні та актуально і потенційно придатні для розвитку екологічного, спортивно-оздоровчого (водного, пішогодного, велосипедного), сільського зеленого туризму.

ВІДПОЧИНОК НА РІЧКАХ ТА ОЗЕРАХ УКРАЇНИ

Дар'я Самусь, Андрій Манько

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Відпочинок на річці – гарний спосіб провести вихідні, свята або повноцінну відпустку. Поїхати за місто з родиною, друзями або колегами, поспілкуватися, повеселитися – що може бути краще після важкого трудового тижня? Відпочинок вихідного дня користується великою популярністю, добре що далеко їхати не треба – в кожній області України є прекрасні місця на водоймах, будь то річка, озеро, водосховище або звичайний ставок. Якщо немає часу та можливості вибратися на море, залишається приваблива перспектива провести дозвілля в лісі, на озері.

Відпочинок в Україні на озерах та річках має ряд переваг. Насамперед, це зміна обстановки, тиша, спокій та цілюще повітря. Є безліч незабутніх куточків, віддалених від цивілізації, де можна не просто відпочити, розслабитися, але й оздоровитися, насититися енергією природи, відновитися до такої міри, що все життя постане в новому світлі [1].

Відпочинок на річках та озерах України може бути різним. Сімейні та корпоративні пікніки на свіжому повітрі з ароматним шашликом або юшкою – давня традиція для більшості відпочиваючих біля річки. На любителів відпочинку чекає мінімум зручностей та максимум природи. Турпохід, сплави на байдарці, прогулянки на човні, риболовля, плавання – потужний спосіб переключитися. Головне – захопити спорядження. Така вилазка може стати захоплюючою пригодою, яка запам'ятається на все життя. Цінителі спокійного відпочинку отримують задоволення від єднання з природою, гуляючи лісом або проводячи час на пляжі [2].

На поціновувачів організованого та комфортного відпочинку чекають бази відпочинку на річках та озерах України. Вони завжди приваблюють відпочивальників, оскільки створені всі умови для цікавих сімейних та корпоративних зустрічей на природі. Бази відпочинку на річках України гостинно зустрічають відвідувачів влітку та взимку. Тут успішно проводяться корпоративні заходи: виїзний тимблдінг, квести, командоутворюючі тренінги, які сприяють

згуртуванню колективу, налагодження довірчих відносин між співробітниками. Заміські комплекси прекрасно обладнані і, крім пляжного відпочинку, пропонують безліч інших розваг: кінні та велосипедні прогулянки, футбол, пейнтбол, волейбол, бадмінтон, більярд тощо. Можна покататися на яхті, катері, катамарані. Діти точно не занудьгують біля водойми, в басейні або на ігровому майданчику[3].

Відпочинок на водоймах України нікого не залишить байдужим: це цікаво, різноманітно й доступно практично цілий рік. У холодну пору року свої особливості проведення дозвілля. Це може бути зимова риболовля, полювання, хокей, катання на ковзанах та багато іншого.

Список використаних джерел:

1. Манько А. Туристичні ресурси України: сучасний стан та потенціал // Географія і туризм: європейський досвід. Матеріали міжнародної наукової конференції. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – Вип. 24 – С. 90 – 93
2. <http://www.tourclub.com.ua/tours/splavy/>
3. <http://www.dnister.net/>

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПРИП'ЯТЬ-СТОХІД»

Олександр Сашук, Віталій Веремчук

Національний природний парк «Прип'ять-Стохід»

Любешів, Україна

Національний природний парк (НПП) «Прип'ять-Стохід» знаходиться на півночі Волинської області у Любешівському районі. Загальна площа парку становить 39315,5 га. Ця територія є одним із найунікальніших природних комплексів, як в Україні, так і у Східній Європі. Цей край чарує своїми безкраїми лісами, голубими озерами, луками та болотами з надзвичайно різноманітним рослинним та тваринним світом. Проте найбільш мальовничі краєвиди спостерігаються вздовж річок Прип'ять та Стохід. Остання має дуже

влучну назву, яка характеризує її повністю – «річка сто ходів». Характерною особливістю цих річок є наявність десятків рукавів, русел, затонів, стариць, серед яких безліч заболочених та піщаних островів. І самі місцеві жителі не завжди можуть знайти правильну дорогу серед цих очеретяних «джунглів» і поблукавши говорять, що їх попутав лихий. Річки та озера парку багаті на рибу, а ліси подарують гриби, ягоди та інші дари природи.

Частина території (заплава річки Прип'ять та заплава річки Стохід) відноситься до водно-болотних угідь міжнародного значення і є справжнім пташиним царством. Тут зустрічається 225 видів птахів, які є особливо чисельними в період осінніх та весняних міграцій. Взагалі ж на території парку знайшли свій притулок 84 види фауни занесених до Червоної книги України. Рослинний світ теж дуже різноманітний та цікавий. Тут зростає більше 800 видів вищих судинних рослин. З них 44 види занесено до червоної книги України.

Досить цікавою є історико-культурна спадщина даного регіону. Вздовж річки Стохід та частково р. Прип'ять зустрічаються окопи та інші укріплення першої світової війни. 1916 року Австро-угорські війська укріпили лівий берег р. Стохід зробивши його неприступним форпостом для російських військ. В результаті чого р. Стохід стала непереборним рубежем, як для країн Антанти так і Троїстого союзу. На території парку та в його околицях знаходяться численні поховання періоду I та II Світової війни. Іншою цікавою старовинною спорудою є колишній колегіум піярів (XVIII), у якому навчалася багато видатних людей серед яких найвиразнішою постаттю є польський національний герой Тадеуш Костюшко. Це була одна із перших шести шкіл, яка відіграла важливу роль у розвитку освіти та культури не тільки Любешівщини а й Речі Посполитої. До речі, орден піярів, крім трьох звичайних обітниць: подання, воздержання, послухання, мали четверту – благочестиве навчання дітей. Визначними спорудами являються кляштор і костел капучинів, який був побудований у 1756 році. Капуцини – гілка ордену францисканців. Назву монахи отримали за гостроконечний капюшон (саррисио). Орден капучинів виник у 1525 році в Італії і швидко поширився у країнах західної Європи. Часто виступав у місіонерській ролі, як це було і на даній території. У Любешові збереглися ще ворота садиби-замку (XVIII), залишки замку Чернецького, які були побудовані в стилі бароко. Історично Любешів

у XVII-XVIII ст. мав стати форпостом католицизму на Поліссі. Адже тут протягом 17 років була резиденція нунція – посла Папи Римського. Православні церкви того часу були бідними і незахищеними. Незважаючи на це, більшість людей ходили у невеличкі православні храми, а не в розкішні католицькі. Важливе значення для паломницького туризму має Свято-Миколаївський храм, що знаходиться у с. Бучин. Тут 22 травня 1706 року на поліській землі серед боліт та лісів було видіння Божої Матері. На місці видіння був збудований храм, де і понині Бучинська ікона зцілює фізичні та духовні немочі людей.

Із цікавих заходів, що відбуваються на території парку – це міжнародний фестиваль з екстремального водного туризму «Поліська регата». Він проводиться щорічно на початку липня. В рамках фестивалю проводяться змагання на байдарках та спортивно-культурні дійства присвячені святкуванню свята Івана Купала. Фестиваль триває два дні. Основна мета фестивалю пропаганда екологічних форм туризму. Іншим цікавим заходом є турнір з ручного сінокосіння низинних боліт «Українська косовиця». Основна мета турніру – відновлення низинних боліт, як ареалів мешкання рідкісних птахів, що занесені до Червоної книги України: чорного лелеки (*Ciconia nigra*) та прудкої очеретянки (*Acrocephalus paludicola*). Крім того, турнір дає можливість привернути увагу широкого загалу до проблем збереження біорізноманіття та розвитку природоохоронних територій в Україні. Змагання проходять у двох форматах – командний залік та індивідуальна першість серед кращих учасників команд. Турнір проводиться у серпні місяці до річниці створення парку.

Найбільш цікаві види відпочинку, що користуються популярністю серед відвідувачів парку є любительська риболовля, екскурсії на моточовнах, сплави на байдарках, пляжно-культурний відпочинок на озерах та річках, орнітологічні спостереження, кінні прогулянки (гужовим транспортом), велосипедні та пішохідні походи. Для пізнання таємниць природи та відпочинку на території парку діє 5 туристичних маршрути та 2 екологічні стежки.

Поряд з унікальною природою та цікавою історією цей край славиться привітними та гостинними місцевими жителями, які і до сьогоднішніх днів зберегли цікаві місцеві традиції, звичаї, ремесла, культуру. Потрапивши сюди здається, що ти перенісся у часі. Методи

господарювання даного краю залишаються незмінними протягом десятиліть, значну частку в яких відіграє бережливе використання дарів природи, від яких залежить добробут місцевих жителів. Особливим місцем, яке варто відвідати є автентичне село Сваловичі, що є ніби музеєм давнини під відкритим небом.

РОЗВИТОК АКТИВНОГО ТУРИЗМУ В РАХІВСЬКОМУ РАЙОНІ

Христина Шпак, Михайло Гамкало

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Останнім часом стрімко розвивається активний туризм – вид туризму, що передбачає певні фізичні навантаження з використанням активних засобів пересування, переважно на територіях з унікальним ландшафтом та збереженим природним середовищем [3]. Для активного туризму ідеально підходять безліч регіонів України завдяки різноманітному ландшафту – чергування низин та гір, боліт та рівнин, степу, лісів та гір тощо.

Рахівський район є одним із найбільш туристично-привабливих в Закарпатській області. Завдяки природно-кліматичним факторам, зручному географічному розташуванню та системі шляхового сполучення він перетворюється в потужну туристично-рекреаційну зону із великою кількістю туристичних центрів. Рахівський район – найвисокогірніший в Україні, розташований у східній частині Закарпаття, на півдні межує з Румунією. Його «візитною карткою» є Черногірський масив на північному сході з найвищою вершиною Говерлою. На півночі височать Привододільні (Внутрішні) Горгани, на заході – Свидовець, на півдні – Рахівські гори (Гуцульські Альпи, частина Мармароського масиву). Рельєф високогір'я позначений слідами давнього льодовика з характерними формами – карами та троговими долинами. Гори, як правило, вкриті буковими та смерековими лісами. В околицях сіл Ділового та Костилівки є карстові печери. В м. Рахів, селах Кваси, Білин, Богдан, Кобилецькій

Полянні є джерела мінеральних вод, а всього в районі їх нараховується понад 80 [7]. Між селами Кваси та Ясіня знаходиться водоспад Труфанець (36 м.), який бере свій початок з південно-східних схилів Свидовецького хребта з висоти 1720 м, з-під гори Близниця, з субальпійських лісів і луків. На території району бере початок одна з найбільших приток річки Дунай – річка Тиса, яка утворюється злиттям Чорної і Білої Тиси 4 км вище від центру міста Рахова [8].

Завдяки географічному розташуванню, унікальній природі і самобутній гуцульській культурі Рахівський район відомий як один із найпопулярніших туристично-рекреаційних центрів України. Частина Українських Карпат, яка знаходиться в межах Рахівського району є найбільш перспективною для розвитку різних видів активного та екстремального туризму. Гірські території Закарпаття – унікальне місце для розвитку зимового відпочинку. Засніжені схили полонини Драгобрат, де крісельні та бугельні витяги кілометрової довжини ведуть з висоти понад 1300м майже на вершину гори Стіг (1704м), мають заслужено славу зимової туристичної Мекки. Унікальність курорту полягає в тому, що підковоподібне розташування гір Свидовецького хребта створює природний феномен – наявність стабільного сніжного покриву з листопада по травень, що є суттєвою конкурентною перевагою даної туристичної зони. Драгобрат має бугельні підйомники і двомісний крісельний, траси з різними рівнями складності. Єдиний недолік – до курорту дуже складно доїхати, потрібно користуватися послугами місцевих водіїв на повнопривідних автомобілях [6].

Чорногірський хребет є головним ландшафтним компонентом та популярним екскурсійним об'єктом Українських Карпат, який відвідують тисячі туристів щороку. Окрім Говерли тут знаходяться ще п'ять вершини, висота яких перевищує 2000 метрів – Бребенескул (2038 м), Піп Іван (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2016 м), Ребра (2001). Також популярними серед туристів є пішохідні маршрути Свидовецьким та Мармароським масивами. Рахівщиною проходить Закарпатський туристичний шлях – мережа пішохідних туристичних шляхів, головна нитка яких проходить територією Закарпаття через Бескиди, Боржаву, Свидовець, Черногору та Марамороський масив. Майже вся територія Закарпаття є

сприятливою для активних комбінованих походів, кожен гірський район є по своєму цікавим та колоритним – як у плані забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами, так і в плані місцевої самобутності населення [1].

Розташування Рахівського району в гірській частині Українських Карпат з густою річковою системою зумовлює перспективність розвитку водного туризму, який є різновидом активного туризму і до нього належать тривалі самодіяльні водні подорожі на туристичних суднах – рафтах, байдарках, катамаранах тощо. Найбільш поширені водні маршрути серед туристів – це маршрути II та III категорій складності, тому що вони пропонують перешкоди у вигляді водних порогів та є більш екстремальними та захоплюючими порівняно з маршрутами I категорії складності. Найпопулярніші річки для сплаву та інших видів водного туризму в Рахівському районі – це Тиса, Чорна Тиса, Біла Тиса, та ін. Вони відрізняються категорією складності, тому розраховані як на початківців, так і професіоналів. Чорна Тиса гірська річка, яка має дуже цікаві пороги від 1 до 4 категорії складності, протікає місцями в дуже вузькій і красивій каньйоноподібній долині – гори підступають дуже близько, затискаючи річку в вузьке швидке русло і створюючи мальовничі пейзажі.

Водність Чорної Тиси, як і всіх карпатських річок, зазнає значних змін протягом року. Характерною особливістю внутрішньорічного розподілу стоку є наявність паводків упродовж більшої частини року, нестійкі літньо-осінні та зимові межені та нечітко виражене весняне водопілля, сформоване талими та дощовими водами. Швидкість води в річці, залежно від сезону, становить 4-9 км/год, нахил русла – від 3 до 15 м/км. Найцікавіша ділянка для здійснення екстремального весняного рафтингу знаходиться в каньйонах від с. Ясиня до м. Рахова – тут налічується близько 6-7 порогів різної складності, каскадних східчастих зливів, безліч дуже швидких шивер з камінням. Деякі з порогів утворені у вигляді потужних східчастих зливів з каскадними східцями старої вулканічної породи. По річці колись сплавили ліс, а отже розчищали русло від великих каменів, річка місцями стиснута в дуже вузьке русло каньйонами і кам'яними стінами австрійських опорних укріплень по берегах, що сприяє наявності безлічі притисків у цікавих вузьких шиверах [8].

Проаналізувавши туристично-ресурсний потенціал Рахівського району та дослідивши стан найрозвинутіших видів туризму складається позитивне враження про стан галузі туризму в цілому. Проте місцеві підприємці, що безпосередньо працюють з туристами зазначають і про існуючі проблеми у цій галузі: недостатнє забезпечення загальнодержавної підтримки туризму; несприятливий інвестиційний клімат; відсутність чіткої стратегії розвитку туризму та чіткого його регулювання; перевищення норм навантаження на природні та історико-культурні ресурси; низька інформаційна база та низький рівень рекламної компанії; недостатньо розвинена загальна туристична інфраструктура, а також система транспортного обслуговування туристів; спонтанна і несистемна забудова сприятливих для розвитку туризму територій; недостатня якість надання туристичних та супутніх послуг. Вирішення цих та багатьох інших проблем є обов'язковими для забезпечення подальшого розвитку туризму у Рахівському районі [4].

Рахівський район є особливо багатим на природні туристичні ресурси. Це, в першу чергу, його високогірне розташування, сприятливі кліматичні умови, розвинута річкова система та багатий і рідкісний рослинний та тваринний світ. Широкий спектр ресурсів зумовив розвиток багатьох видів туризму. Проте розвиток туризму в даному районі має і ряд проблем, вирішення яких покращить якість туристичного обслуговування, мінімізує шкідливий вплив на довкілля, підвищить економічний рівень життя місцевого населення та вирішить проблему безробіття. У загальному, туризм у Закарпатській області має широкі перспективи для розвитку багатьох видів туризму. Найперспективнішими напрямками є: гірськолижний, гірський пішохідний, велосипедний, водний та екстремальний туризм.

Список використаних джерел:

1. Рунців О. І. Туристичні ресурси України / О.І. Рунців // Конспект лекцій – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2006.
2. Любіцева О.О., Туристичні ресурси України / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук // Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2007 – 369с.
3. Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, Ю. В. Щур. – 2-ге вид., перероб та допов. – К. : «Альтерпрес», 2008. – 280с.
4. Рада з туризму Карпатського регіону [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу : <http://www.tourism-carpathian.com.ua>
5. Розвиток активного туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tourlib.net/statti_ukr/derebchynska.htm
  6. Рахівський район [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transcarpathiatour.com.ua>
  7. Про Закарпаття. Рахівський район [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zaktour.gov.ua/rayon/rakhiv/>
  8. Річка Чорна Тиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.tourclub.com.ua/uk/info/local-lore/other/tisza_river

СПЛАВ НА ЧОВНАХ МОНОКСИЛАХ РІКОЮ УДАЙ

Дмитро Каднічанський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна*

З давніх давен одним з основних видів транспорту був водний, зокрема річковий. Наші предки використовували різні плавзасоби для перевезення вантажів, військових дій тощо. Не винятком була і козацька доба. В той час використовували різні за типами та розмірами човни. Дуже поширеними були човни моноксили (довбанки), виготовлені із суцільного стовбура дуба, липи, верби, тополі тощо.

Як же ж виглядали ці човни, як ними користувалися? В цьому нам допомагає такий рух історичного пізнання як військово-історична реконструкція. Силами Товариства військово-історичної реконструкції «Печерська сотня Київського реєстрового козацького полку» проведено чималу дослідницьку працю про різні типи річкових плавзасобів XVII ст. У 2010 р. закуплено три човни моноксили, виготовлені майстром з Чернігівщини на початку XX ст. Вже у 2011 р., у травні, учасники Товариства здійснили реконструкторський ухорницький сплав р. Удай (Полтавщина). Окрім клубних човнів залучено ще один човен моноксил та два плоскодонні човни, які також були поширені у XVII ст. [1].

Впродовж п'яти днів учасники походу занурилися в справжнє козацьке життя 17 ст., пройшли річковим сплавом по річці Удай, що

тече по старовинним землям Лубенщини. Ночували в умовах в яких ночували у походах козаки, добували вогонь тільки за допомогою кресала та труту, готували похідну їжу, яку споживали наші предки, відмовилися від всіх сучасних предметів та зручностей заради справжнього занурення в історію козацької України. Подібний історичний експеримент допоміг не тільки відчутти на собі якийсь дрібний відсоток того, як жили славні запорожці, але і надав відповіді на певні історичні питання – яким був похідний побут, як наші пращури виживали в світі природи, чи зручними були тогочасний одяг та спорядження, чи відповідає старовинна похідна кухня можливим фізичним навантаженням і наскільки все це могло впливати на швидкість руху ватаг, на їх робочі та бойові якості, які можливості у річкових човнів. Висновки отримані історичними реконструкторами в цьому поході допомогли зрозуміти певні маловідомі аспекти історії [2].

Сплавляючись Удаєм загалом було пройдено близько 70 кілометрів (з можливими невеликими похибками):

30.04 - 2.5-3км. (старт після 17.00)

01.05.- 15-17км.

02.04.- 12км. (йшли пів дня, як і планували)

03.04.- 20км. (лісова частина через яку ми були вимушені іноді "прорубатися")

04.04.- 10км.

05.04.- 3 км.(закінчення походу о 10.40)

Експеримент показав, що на річках подібних Удаю можна проходити по 20 кілометрів на день без поспіху, з вчасним прибуттям на вечірню стоянку, коли ще за світло можна поробити всі табірні справи, приготувати їжу та трохи відпочити за спілкуванням у багаття. Але можливості невеликих моноксилів дозволяють зробити більше в умовах коли треба поспішати [1].

Сплав за течією не такий важкий як повернення проти течії. Проте ми спробували перевірити яким може бути шлях назад. Виявилось, що Удай дозволяє пливти проти течії, але така мандрівка забрала би в нас набагато більше часу та сил. В деяких вузьких місцях з стрімкою течією прийшлося б добре попрацювати, особливо беручі до уваги, що порослі очеретом береги не завжди дозволяють тягнути човни мотузкою пішими людьми з берега [2].

Цей похід започаткував низку щорічних річкових походів Товариства на човнах моносилах та дванадцятиметровому байдаку (великий плоскодонний човен, збудований учасниками ТВІР «Печерська сотня» за зразками та технологіями XVII ст.) [1].

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Товариства військово-історичної реконструкції «Печерська сотня Київського реєстрового козацького полку» [Електронний ресурс]. - режим доступу: <http://17c.org.ua/>
2. Сичевський С. По річці Удай на човнах моносилах [Електронний ресурс]. - режим доступу: <https://chajka-dub.livejournal.com/5634.html>

Наукове видання
Збірник наукових праць

**ВОДНИЙ ТУРИЗМ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

**Матеріали
наукової конференції з міжнародною участю**

Відповідальні за випуск
М. Гамкало, П. Романів

Комп'ютерна верстка Д. Каднічанський

Підписано до друку 09.06.2021. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 4,8.
Наклад 100 прим. Зам. № 09/06.

Друк ФОП Корпан Б.І.
Львівська обл., Пустомитівський р-н., с. Давидів, вул. Чорновола, 18
E-mail: bkorpan@ukr.net, тел. (093) 480-6141
Код ІНДРФО 1948318017, Свідоцтво фізичної особи-підприємця:
В02 № 635667 від 13.09.2007

